

RAPPORT 2022:1

Kvinnors och mäns kunskap om pensioner och pensionssystemet

En redovisning av en enkätundersökning kombinerad med registerdata

isf

RAPPORT 2022:1

Kvinnors och mäns kunskap om pensioner och pensionssystemet

En redovisning av en enkätundersökning
kombinerad med registerdata

En rapport från Inspektionen för socialförsäkringen

Göteborg 2022

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) är en statlig myndighet som arbetar för en rättssäker och effektiv socialförsäkring som är hållbar för samhället och ger trygghet för individen.

ISF:s rapporter har olika fokus:

- *ISF Granskar och analyserar* innehåller en omfattande granskning och analys ur flera olika perspektiv. Avsikten är att presentera så långtgående slutsatser som möjligt och lämna rekommendationer på önskvärda förändringar.
- *ISF Redovisar* presenterar fakta utan att analysera dem på djupet. Det kan till exempel handla om att redovisa statistik, en rättslig observation eller en sammanställning av existerande kunskap.
- *ISF Kommenterar* fokuserar på att synliggöra något som ISF tycker behöver uppmärksammas. Det kan till exempel handla om att kommentera en pågående debatt, effekterna av rättstillämpningen eller att synliggöra olösta problem.

Publikationen kan läsas online, laddas ner och beställas på www.isf.se

© Inspektionen för socialförsäkringen
Tryckt av Elanders Sverige AB, 2022

ISBN: 978-91-88837-97-4

Innehåll

Generaldirektörens förord	7
Sammanfattning	9
1 Inledning	15
1.1 Syfte och frågor	16
1.2 Kunskap om pensionssystemet kan vara till hjälp för att få en högre pension	18
1.3 Därför skulle kunskap om pensioner kunna vara än viktigare för kvinnor	20
1.4 Så har vi genomfört analysen.....	22
1.5 Begrepp.....	23
1.6 Rapportens innehåll	24
2 Könsskillnader i kunskapen om pensionssystemets olika delar.....	25
2.1 Vårt mått på pensionskunskap	26
2.2 Både män och kvinnor svarar rätt på drygt en tredjedel av frågorna om pensionssystemet men kvinnor svarar rätt på något färre än män	28
2.3 Kvinnor kan något mindre än män även när vi justerar för socioekonomiska faktorer	32
2.4 Kvinnor kan mindre om det egna kapitalet och om hur pensionen byggs upp.....	34
2.5 Att män och kvinnor har tjänat in olika pensionskapital har ett samband med kunskapsskillnaden mellan könen	36
3 Ekonomiska kunskaper har ett starkt samband med att kvinnor kan mindre än män om pensionen	39
3.1 Våra mått på ekonomiska kunskaper	39

3.2	Kvinnor har sämre ekonomiska och finansiella kunskaper än män	42
3.3	Lägre ekonomiska kunskaper har ett starkt samband med att kvinnor kan mindre än män	44
3.4	Skillnaderna har särskilt ett samband med att kvinnor kan mindre om inflation, diversifiering, och komplexa ränta-på-ränta-effekter	47
4	Män och kvinnor vet lite om pensionssystemets utjämnande delar.....	51
4.1	Våra mått på kunskap om de delar som syftar till att möjliggöra mer jämställda pensioner.....	51
4.2	Mindre än var tionde förälder känner till hur barnårskrätter fungerar.....	52
4.3	Kunskap om pensionsöverföringar är låg, även bland par	54
5	Kvinnor tycker det är svårare att förstå pensionssystemet och dess delar än män gör.....	57
5.1	Vårt mått på att förstå systemet	57
5.2	Kvinnor tycker det är svårare att förstå hur pensionssystemet fungerar	58
5.3	Att kvinnor kan mindre om pensioner förklarar nästan hälften av skillnaden i varför kvinnor tycker det är svårare.....	60
5.4	Kvinnor tycker att tjänstepensionen är svårare än män, även om de har samma kunskaper om ekonomi och pensioner.....	62
6	Slutsatser och diskussion	65
6.1	Kvinnor kan mindre än män om pensionssystemet, men skillnaden är liten.....	66
6.2	Få personer kan något om de delar av pensionssystemet som kan ge mer jämställda pensioner	67
6.3	Närliggande ekonomiska kunskaper är viktiga för att förstå pensionssystemet	68
6.4	Kvinnor kan framför allt mindre än män om det egna kapitalet och om hur man bygger upp ett pensionskapital.....	69

6.5	Kvinnor tycker att det är svårare att förstå pensionssystemet även om de har samma kunskaper om det	70
6.6	Vår analys kan inte fastställa några orsakssamband mellan kunskap och mer jämställda pensioner men den visar var kunskapsbristerna finns.....	71
7	Referenser	73
	Bilaga 1: Beskrivning av data och metod.....	75
	Bilaga 2: Tabeller	89

Generaldirektörens förord

Det svenska pensionssystemet bygger på livsinkomstprincipen som innebär att pensionen grundas på inkomster som en person haft under hela livet. Ojämsställda pensioner är därför i hög grad en konsekvens av ett ojämsställt arbetsliv.

Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män, inklusive under pensionsåren, är också ett av regeringens mål för jämställdhetspolitiken. Eftersom kvinnor är i majoritet av de som förväntas få lägst pensioner är det viktigt att fler kvinnor, av de som kan, bygger upp sitt pensionskapital så att pensionerna därmed kan bli mer jämställda.

Inom pensionssystemet finns det också möjlighet att göra val som kan påverka hur jämställda pensionerna blir i vissa situationer. Att människor har kunskap om hur de kan bygga upp ett pensionskapital eller om hur pensionssystemet fungerar kan därför vara en väg att nå högre pension. Sådan kunskap skulle även kunna hjälpa personer att lättare fatta informerade beslut som kan påverka den framtida pensionsinkomsten.

I den här rapporten redovisar vi kvinnors och mäns kunskaper om pensionen och om, och i så fall vilka, skillnader som finns mellan deras kunskaper. Resultaten bygger på en enkät om pensionskunskaper som ISF har gjort tillsammans med forskare vid IFAU och Uppsala universitet. I en kommande rapport fördjupar vi analysen genom att studera sambandet mellan personers pensionskunskaper och i vilken omfattning de har använt föräldraförsäkringen.

Generaldirektörens förord

Rapporten har skrivits av Stefanie König och Jenny Säve-Söderbergh (projektledare).

Göteborg i januari 2022

Eva-Lo Ighe

Sammanfattning

Kvinnor och män får inte lika mycket pengar i pension. Det betyder att pensionerna inte är jämställda, och det förväntas de inte heller bli i en nära framtid. Ojämställda pensioner är i huvudsak en konsekvens av ett ojämställt arbetsliv. Kvinnor arbetar i genomsnitt både färre år och färre timmar än män. De arbetar också oftare i låglöneyrken än män. Eftersom pensionssystemet bygger på livsinkomstprincipen leder dessa könsskillnader i arbetslivet till att kvinnor som grupp får lägre pensioner än män som grupp.

Men utöver faktorer i arbetslivet finns det val inom pensionssystemet som också kan påverka hur jämställda pensionerna blir, även om de valen inte påverkar lika mycket som arbetslivet. Det ena valet är att en person kan överföra en del av sin pension till sin partner. Det andra är att föräldrar kan välja hur de ska fördela de extra pensionsrätter man som föräldrar får under ett barns första fyra levnadsår. Andra val personer kan göra inom pensionssystemet, som hur de förvaltar sitt pensionskapital, kan också indirekt påverka hur jämställda pensionerna blir.

Regeringen har som mål att verka för mer jämställda pensioner. Regeringen har även som mål att kunskapen om vad livsinkomstprincipen betyder för den framtida pensionen ska öka för både kvinnor och män, samt att den information pensionsparerna får ska ge dem goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension (se prop. 2021/22:11, *Budgetpropositionen för 2022, utgiftsområde 11*, s. 13). Av dessa mål om mer jämställda pensioner och mängden val som finns att göra inom ramen för pensionssystemet för att påverka sin pension följer att det finns behov av kunskap om eventuella skillnader mellan män och kvinnor när det gäller vad de vet om pensionssystemet och hur det fungerar.

Syfte och frågor

Vår studie ska ses mot bakgrund av att pensionerna är ojämsställda, att kunskaper om pensionssystemet skulle kunna spela roll för den framtida pensionen samt att regeringen har som mål att kunskapen om livsinkomstprincipen ska öka.

Syftet med den här studien är att undersöka om det finns skillnader mellan kvinnor och män när det gäller vad de vet om pensionssystemet och pensioner i stort. Syftet är även att ta reda på om eventuella skillnader beror på personernas kön eller om det finns andra bakomliggande egenskaper hos personerna som gör att vissa kan mer om pensioner och pensionssystemet än andra.

För att uppfylla syftet studerar vi fyra frågor:

- Finns det skillnader mellan könen när det gäller vilka kunskaper de har om pensionssystemet och den egna pensionen?
- Finns det skillnader mellan könen när det gäller kunskaper kring de utjämnande delar som finns i pensionssystemet: barnårsrätt och överföring av premiepension mellan makar?
- I vilken grad har eventuella skillnader i kunskap samband med ekonomiska kunskaper som finansiell förmåga eller att ha läst informationen i det orangea kuvertet mer noggrant?
- Finns det skillnader mellan könen när det gäller hur personerna själva tycker att de förstår de olika delarna av pensionssystemet?

Genomförande

Studien är ett samarbete mellan Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) och Uppsala universitet. Datamaterialet som vi använder är baserat på en enkät som i slutet av 2017 och början av 2018 skickades ut till 12 000 slumpmässigt utvalda personer i åldrarna 31 till 60 år. Svarefrekvensen hamnade på cirka 30 procent. Av de som svarade gick runt 1 980 personer med på att deras enkät svar matchades med registerdata från Statistikmyndigheten SCB:s Longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och

arbetsmarknadsstudier (LISA) och Pensionsmyndigheten. Rapporten redovisar bara resultat från den gruppen. I våra analyser tar vi den hänsyn som är möjlig till urvalets bortfall genom en så kallad viktningmetod.

Datamaterialet ger information om vad personer *faktiskt vet* om pensionssystemets olika delar och om de *själva tycker* att det är svårt att förstå pensionssystemets olika delar.

Eftersom rapportens syfte är att studera skillnader i kunskaper mellan kvinnor och män så redovisar vi både en ojusterad och en justerad skillnad mellan könen. Den ojusterade skillnaden mellan könen är skillnaden mellan kvinnors och mäns enkätsvar, medan den justerade skillnaden mellan könen tar hänsyn även till olika bakomliggande faktorer som baseras på registeruppgifter, som utbildning och inkomst. För att få fram den justerade skillnaden har vi använt oss av regressionsanalyser.

Kvinnor kan mindre än män om pensionssystemet, men skillnaden är liten

I rapporten visar vi att det finns skillnader mellan män och kvinnor när det gäller vad de vet om pensionssystemet, även om skillnaden är liten. Kvinnor kan framför allt mindre än män om det egna kapitalet och om hur de bygger upp ett pensionskapital. Att män och kvinnor har olika socioekonomisk bakgrund har bara ett svagt samband med att kvinnor och män kan olika mycket om pensionssystemet.

Närliggande ekonomiska kunskaper är viktiga för att förstå pensionssystemet

Resultaten i vår rapport visar däremot att det finns ett starkt samband mellan att kvinnor kan mindre än män om pensionssystemet och kvinnors och mäns ekonomiska kunskaper inom närliggande områden. Kvinnor kan mindre än män om enkla finansiella samband. De skattar också själva att de kan mindre om sin privatekonomi, att de är sämre på matematik, och att de mer sällan har läst det orange kuvertet mer noggrant. Kvinnors lägre ekonomiska kunskaper än

mäns är den faktor som har starkast samband med att män och kvinnor har olika kunskap om pensionssystemet.

Analysen visar även att det finns ett starkt samband mellan att kvinnor och män har tjänat in olika högt pensionskapital i jämförelse med andra i samma åldersgrupp och att kvinnor kan mindre än män om pensionssystemet.

När vi i analysen justerar för att män och kvinnor har olika socio-ekonomiska egenskaper och att de har olika ekonomiska kunskaper eller olika stort intjänat pensionskapital så minskar skillnaderna mellan mäns och kvinnors pensionskunskaper betydligt, eller försvinner helt.

Få personer kan något om de delar av pensionssystemet som kan ge mer jämställda pensioner

I rapporten visar vi att både män och kvinnor bara i mycket liten utsträckning känner till möjligheterna som pensionssystemet ger att göra pensioner mer jämställda inom ett par. En mycket liten grupp män och kvinnor kan något om de delar av pensionssystemet som är tänkta att ge möjlighet att jämna ut framtida skillnader i pensioner mellan makar eller partner och därmed göra pensioner mer jämställda. Detta gäller pensionsrätter för barnår och premiepensionsöverföringar – 97 procent av männen och 93 procent av kvinnorna svarar att de inte vet hur barnår fungerar. Runt 85 procent av männen och 86 procent av kvinnorna svarar fel på frågan om de tror att man kan överföra den årliga premiepensionen mellan makar.

Den låga kunskapen om dessa delar av pensionssystemet gäller även om vi enbart studerar par, alltså de grupper som dessa delar riktar sig till. Ur ett jämställdhetsperspektiv är det värt att notera att även den gruppen kan så pass lite. Tanken med att införa pensionsöverföringar var just att en partner som på grund av att hen tar ett större familjeansvar eller annat ansvar för hushållet arbetar mindre, ska kunna få kompensation för det genom pensionsöverföringar. Men för att göra det inom pensionssystemet krävs förstås att de känner till att det går att göra.

Den låga kunskapen återspeglas också i de studerade personernas faktiska val. Bara runt 1 procent av de som har möjlighet att överföra pensionsrätter har gjort en årlig överföring. Detta kan bero på att det är så få som vill överföra, men det skulle även kunna bero på att få känner till att de kan överföra. Det kan även bero på att vissa skjuter upp att överföra, för att de tror att hela avsättningen kan överföras, fast det bara är den årliga avsättningen som kan överföras.

Kvinnor tycker att det är svårare att förstå pensionssystemet även om de har samma kunskaper om det som män

Även om män och kvinnor har samma kunskaper om pensionssystemet så tycker kvinnor att det är svårare att förstå hur pensionssystemet fungerar än vad män gör. Vi visar att det faktum att kvinnor kan mindre om pensioner förklarar runt hälften av skillnaden i varför kvinnor tycker det är svårare att förstå hur pensionssystemet fungerar än vad män gör.

Speciellt tycker kvinnor att det är svårare att förstå hur tjänstepensionen, inkomstpensionen och premiepensionen fungerar. Möjligen kan det tolkas som att kvinnor just för dessa delar av pensionsuppbyggnad har lägre tilltro till sin egen förståelse än vad män har, eller att män överskattar sin förståelse. Även våra resultat från kunskapsfrågorna stöttar detta resonemang. Kvinnor svarar oftare att de inte vet svaret på frågan, medan män oftare väljer fel svar i stället för att svara att de inte vet.

Däremot finns det ingen skillnad i hur män och kvinnor tycker att de förstår hur grundskyddet fungerar. Kvinnor har också oftare än män behov av grundskydden. Bostadstillägget och äldreförsörjningsstöd är ett stöd för personer med låga pensioner. Båda dessa pensionstillägg betalas i större utsträckning ut till kvinnor än till män.

Vår analys kan inte fastställa några orsakssamband mellan kunskap och mer jämställda pensioner men den visar var kunskapsbristerna finns

Rapportens analys kan inte visa att det finns något orsakssamband mellan att kvinnor och män med bättre kunskaper om pensionsystemet också har större förmåga att samla ett tillräckligt pensionskapital. Vi kan bara visa att kvinnor saknar viss kunskap i större utsträckning än män gör – kunskap relaterad till uppbyggnadsfasen och till det egna kapitalet. Därutöver visar vi att det finns stora kunskapsluckor bland både kvinnor och män om hur pensionsöverföringar fungerar, och att än färre utnyttjar den möjligheten. Så om pensionskunskap skulle hjälpa personer att öka sitt pensionskapital, visar vi att åtgärder som främjar kunskap om uppbyggnadsfasen och de omfördelade delarna av pensionssystemet kan vara vägar mot mer jämställda pensioner.

1 Inledning

Kvinnor får generellt mindre i pension än män.¹ Pensionerna är alltså inte jämställda. Det förväntas fortsätta vara så även i den närmaste framtiden, även om skillnaderna kan komma att minska något. Kvinnor är även i majoritet bland de som har lägst pensioner. Ungefär 30 procent av pensionärerna har 2021 låg inkomst och får någon av de lägsta möjliga pensionsinkomsterna, som garantipension eller äldreförsörjningsstöd med tillhörande bostadstillägg. Av dessa 30 procent var drygt tre fjärdedelar kvinnor och knappt en fjärdedel män.²

Ekonomisk jämställdhet mellan män och kvinnor, inklusive under pensionsåren, är ett av regeringens mål för jämställdhetspolitiken.³ Eftersom kvinnor är i majoritet av de som förväntas få lägst pensioner är det viktigt att fler kvinnor, av de som kan, bygger upp sitt pensionskapital så att pensionerna därmed kan bli mer jämställda. Det skulle göra att fler kvinnor kan undvika att leva fattigt under en längre tid och även minska utgifterna för grundskydden inom pensionssystemet. Men det är också viktigt att kvinnor bygger upp ett tillräckligt pensionskapital i grupper med medelinkomst och hög inkomst. Högre inkomster ger möjligheter till fler att få längre och hälsosammare liv.⁴

Ojämställda pensioner är i huvudsak en konsekvens av ett ojämnt arbetsliv. Kvinnor arbetar i genomsnitt färre år än män, färre timmar och oftare i låglöneyrken än män. Eftersom pensionssystemet bygger

¹ ISF, *Kvinnors och mäns pensioner. En analys av skillnader och spridning i pensionsinkomster i dag och i framtiden*. Rapport 2017:8.

² Pensionsmyndighetens webbplats: www.pensionsmyndigheten.se, hämtad från statistikdatabasen den 22 september 2021.

³ Regeringens webbplats: www.regeringen.se, hämtad den 28 november 2021.

⁴ SOU 2017:47, *Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa Förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa*.

på livsinkomstprincipen leder dessa könsskillnader i arbetslivet till att kvinnor får lägre pensioner än män.⁵

Men utöver att arbetslivet spelar störst roll för hur jämställda pensionerna blir, så finns det val som är inbyggda i pensionssystemet som kan bidra till att göra pensionerna mer jämställda. Detta är val som par eller föräldrar kan göra och handlar om att de kan ändra fördelningen av intjänade pensionsrätter mellan varandra till mer jämställda pensioner. Men även val som hur en person förvaltar sin pension under tiden pensionen byggs upp kan påverka hur jämställda pensionerna blir.

Eftersom livsinkomsten tillsammans med de val som finns att göra inom ramen för pensionssystemet har betydelse för pensionens storlek finns det behov av att veta vad män och kvinnor kan om pensionssystemet och om pensionsuppbyggnad. Det är också viktigt att veta om det finns skillnader mellan kvinnor och män, och vad de i så fall har samband med. Regeringen har också som mål för sin politik kring pensioner att kunskapen om livsinkomstprincipens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män, och att den information som ges ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den.⁶

1.1 Syfte och frågor

Mot bakgrund av att pensionerna är ojämsställda, att kunskaper om pensionssystemet skulle kunna spela roll för den framtida pensionen samt att regeringen har som mål att kunskapen om livsinkomstprincipen ska öka är syftet med den här rapporten att undersöka om det finns skillnader mellan könen när det gäller vad de vet om pensionssystemet och pensioner i stort. Syftet är även att ta reda på om eventuella skillnader beror på personernas kön eller om det finns andra bakomliggande egenskaper hos personerna som gör att vissa kan mer om pensioner och pensionssystemet än andra.

⁵ ISF, Rapport 2017:8; Sjögren Lindquist G. och Säve-Söderbergh J., Kvinnors och mäns livsval relaterade till ojämlikhet i pensioner – problembild och lösningar. *Ekonomisk Debatt* 2018:4.

⁶ Prop. 2021/22:11, Budgetpropositionen för 2022, utgiftsområde 11, s. 13.

För att uppfylla syftet besvarar vi först följande två frågor:

- Finns det skillnader mellan könen när det gäller vilka *kunskaper* de har om pensionssystemet och den egna pensionen?
- Finns det skillnader mellan könen när det gäller *kunskaper kring de utjämnande delar* som finns i pensionssystemet: barnårsrätt och överföring av premiepension mellan makar?

I analyserna studerar vi dessa frågor med hänsyn tagen till skillnader i bakomliggande socioekonomiska egenskaper och hur mycket pensionskapital personen har tjänat in jämfört med sina jämnåriga.

Rapporten belyser även sambandet mellan skillnader mellan könen när det gäller vad de kan om pensionssystemet och skillnader mellan könen när det gäller allmänna ekonomiska kunskaper. Skälet att vi undersöker detta är att bättre kunskaper om ekonomiska samband troligen medför att en person bättre förstår de regler som finns, hur pensionssystemet är uppbyggt, och hur hen därigenom tjänar in ett pensionskapital. Med ekonomiska kunskaper menar vi exempelvis att ha en elementär förståelse för hur kapital eller sparande påverkas över tid av inflation, ränta-på-ränta eller diversifiering (alltså att sprida sina investeringar, inte ”lägga alla ägg i en korg”) när man ska investera för bästa avkastning i framtiden. Den tredje frågan vi besvarar är därför:

- I vilken grad har eventuella skillnader i kunskap *samband med ekonomiska kunskaper* som finansiell förmåga eller att ha läst informationen i det orangea kuvertet mer noggrant?

Slutligen studerar vi även i vilken grad kvinnor och män upplever att de i samma utsträckning förstår hur pensionssystemet fungerar. Tidigare forskning visar att ens uppfattning om i vilken utsträckning man förstår ekonomiska aspekter kan vara en viktig förklaring till en persons sparbeteende, och att det är en viktigare förklaring än hens faktiska kunskaper om ekonomiska samband.⁷ Det är därför viktigt att studera i vilken utsträckning män och kvinnor upplever att de förstår pensionssystemet för att kunna använda detta som kunskapsunderlag

⁷ Anderson A., m.fl., Precautionary savings, retirement planning and misperceptions of financial literacy. *Journal of Financial Economics* 2017;126:383–398; Allgood S. och Walstad W. B. The effects of perceived and actual financial literacy on financial behaviors. *Economic Inquiry* 2016;54: 675–697.

för studier som använder den självskattade kännedomen om pensions-systemet som mått för vad en person faktiskt kan om pensionssystem-et. Det är också särskilt viktigt att studera om skillnader mellan könen när det gäller vad de tycker är svårt att förstå återspeglar vad de faktiskt vet eller inte. I ett systerprojekt till detta, IFAU:s Rapport 2020:23, *Svenska folkets kunskaper om pensionen*, visar vi också att personer som har en låg uppfattning om i vilken utsträckning de förstår pensioner, i större utsträckning än andra också är mindre förberedda inför sin pension. Dessa personer pensionsplanerar i lägre utsträckning, det vill säga att de säger i lägre utsträckning att de har tänkt på vad de behöver spara till sin pension. De gör mer sällan prognoser på ”Min pension” och oroar sig mer. Av dessa skäl kan hur en person upplever att de förstår pensionssystemet påverka hur de betar sig när det gäller sin pension. IFAU-rapporten utgår från samma material som i denna rapport. För att fånga upp även detta är rapportens fjärde fråga:

- Finns det skillnader mellan könen när det gäller hur personerna *själva tycker att de förstår* de olika delarna av pensionssystemet?

1.2 Kunskap om pensionssystemet kan vara till hjälp för att få en högre pension

Den framtida pensionsinkomsten – inkomsten som en pensionär får – skiljer sig på flera sätt från andra inkomster. En sådan skillnad är att de beslut som en person fattar i dag om sin pension oftast konkretiseras först i framtiden, och därför är svåra att överblicka för personen som fattar dem. Pensionsinkomsten spänner också vanligen över en lång del av ett liv. Under tiden som pensionär ligger inkomsten från pensionen också ofta kvar på nästan samma nivå, eftersom det är ovanligt att den som får pension kan påverka pensionsinkomsten genom att förändra jobb eller arbetstid efter sin pensionering. Pensionen kan alltså påverkas mest innan man pensionerar sig.

Det är därför viktigt att så många personer som kan bygger upp ett tillräckligt pensionskapital, både för individen och för samhället. För samhället är det viktigt för att undvika att personer lever i fattigdom och för att minska utgifterna för de grundskydd som finns inom

pensionssystemet. För individen gäller samma sak för pensioner som för andra inkomster, nämligen att en högre inkomst ofta ger bättre möjligheter att leva ett hälsosammare och längre liv.⁸ Nivån på pensionsinkomsten spelar alltså även roll för grupper med medelhög och hög inkomst.

Att veta mer om hur man bygger upp ett pensionskapital eller om hur pensionssystemet fungerar kan vara *en* väg att nå högre pension. Sådan kunskap skulle kunna hjälpa personer att fatta beslut som ökar pensionsinkomsten, eller hjälpa till att undvika misstag som kan sänka pensionsinkomsten. Felaktiga beslut eller inget beslut alls kring pensionen kan få långtgående konsekvenser, eftersom personen behöver leva med dem över lång tid.

Förenklat är den mest grundläggande kunskapen om pensionssystemet att man får högre pension ju mer värlönat arbete man har och ju mer och ju längre man arbetar. Men även mer specifik kunskap om hur pensionssystemet fungerar, eller kunskap om vilka inkomstnivåer pensionssystemet ger, kan vara viktiga redskap. Det kan exempelvis gälla att känna till olika tröskelvärden för vid vilka inkomster man tjänar in ett högre pensionskapital, som framför allt finns inom tjänstepensionsavtalen. Det är även möjligt att kunskaper om pensioner skulle kunna förbättra avkastningen på ett pensionssparande, eftersom forskningen om finansiella kunskaper visar att de med högre finansiella kunskaper får högre avkastning på sitt sparande över tid och att de pensionsplanerar mer.⁹

Även kunskap om de delar inom pensionssystemet som ger personer i ett parförhållande en möjlighet att välja att göra pensionerna mer jämställda kan vara viktig. Dessa kunskaper handlar exempelvis om att man kan dela sin pension inom systemet med sin partner, och i vilken grad de kan göra det. Det kan även vara relevant att känna till att det finns vissa grundskydd inom den allmänna pensionen som jämnar ut pensionsinkomsten inom paret. Utöver det kan det även vara bra att känna till vilken inkomst en genomsnittlig pensionär har i dag, eller vilken nivå som den lägsta pensionen ligger på. Den vetskapen kan ge incitament till en person att förändra sitt arbete eller sitt eget sparande.

⁸ SOU 2017:47.

⁹ Lusardi A., m.fl., Optimal financial knowledge and wealth inequality. *Journal of Political Economy* 2017; 125:431–477.

I det systerprojekt till detta som vi tidigare nämnt, IFAU-Rapport 2020:23, visar vi också att kunskap om pensionssystemet har ett samband med beteenden och attityder runt den framtida pensionen.¹⁰ De som kan mer om pensionssystemet är mer benägna att planera sin pension, spara mer, och oftare göra prognoser på ”Min Pension”. De som vet mindre var med andra ord mer oförberedda ekonomiskt inför sin pension.

1.3 Därför skulle kunskap om pensioner kunna vara än viktigare för kvinnor

Det är förstås viktigt för en person att ha kunskaper om pensioner och pensionssystemet oavsett vilket kön personen tillhör. Men det finns argument som talar för att det skulle vara ännu viktigare för kvinnor än för män att ha bättre kunskaper om pensionssystemet. För det första lever kvinnor i genomsnitt längre än män, så det pensionskapital en kvinna sparar ihop behöver räcka en längre tid. Detta gäller särskilt för det privata pensionssparandet. Men det kan även spela roll när det gäller andra pensionsval, som hur lång tid som tjänstepensionen betalas ut.

För det andra är kvinnor oftare i situationen att deras pensioner kommer bli sämre till följd av deras familjesituation. Till exempel arbetar kvinnor oftare deltid eller har ett kortare yrkesliv till följd av de tar ett större ansvar för familjen än män gör. Av det skälet kan det vara särskilt viktig för kvinnor att ha kunskaper kring vilka ekonomiska konsekvenser sådana situationer får.

För det tredje har tjänstepensioner blivit en stor del av den samlade pensionen, och förväntas bli en ännu större del för framtida generationer av pensionärer. Kvinnor har i genomsnitt lägre arbetsinkomster än män, och därmed lägre tjänstepension. Därför blir valen runt de pensionsdelarna än viktigare för kvinnor.

För det fjärde finns det inte längre någon änkepension, och möjligheterna att överföra pension mellan partner är begränsade. De delningsmöjligheter av pensioner som finns mellan par kräver aktiva och frivilliga val från en partner. Det finns ingen automatisk delning av pensioner mellan makar, så beslutet att dela eller inte dela bygger på

¹⁰ IFAU, *Svenska folkets kunskaper om pensionen*. IFAU-rapport 2020:23.

en förväntat lång relation där paret gemensamt och aktivt planerar den framtida ekonomin. Eftersom kvinnor oftare har den lägre förväntade pensionsinkomsten inom ett par är de alltså mer beroende av att paret utnyttjar möjligheten till aktiva val och av att paret känner till möjligheterna att göra dessa val.

Bättre kunskaper om pensionssystemet skulle också kunna ge trygghet och mindre oro genom att personen vet vad som väntar och inte behöver oro sig i onödan. Det skulle i och för sig också kunna vara så att mer kunskap ger mer oro just eftersom personen då vet vad hen har att vänta sig. Tidigare forskning har visat att kvinnor nära pensionsåldern oroar sig mer för sin framtida pensionsinkomst än män. Detta hänger ihop med kvinnors lägre livsinkomster.¹¹

Även Pensionsmyndigheten har 2013 visat att kvinnor är över-representerade bland de som säger att de tycker att de kan lite om sin pension. Det är påståenden som ”jag har tillräckligt med kunskap för att göra aktiva val som påverkar min framtida pension” eller ”jag tycker jag har goda kunskaper om pensionssparande”, där kvinnor i större utsträckning än män säger att de inte har det. Det gäller också ekonomiska begrepp, som ”jag förstår ekonomiska uttryck och begrepp” och ”jag läser tidningarnas ekonomi- eller börssidor”, där också kvinnor i större utsträckning än män säger att de inte gör det.¹² En större grupp av kvinnorna än männen svarar till exempel att ”det var mycket eller ganska svårt att förstå de olika delarna i prognoserna och det de visade”. Finansinspektionen visar också att kunskapen om pensionssystemet generellt sett är lägre än för bolån, fondsparande eller skattesystemet.¹³ Internationella studier har också visat att kvinnor är mindre informerade än män om pensionssystemet.¹⁴

Det är särskilt intressant att studera könsskillnader i allmänna ekonomiska kunskaper för att studera skillnader mellan könen när det gäller pensionskunskaper. Det finns forskning som mäter skillnader i ekonomiska kunskaper, det som kallas finansiell förmåga (*financial literacy*).¹⁵ Forskningen visar att just kvinnor i genomsnitt har lägre

¹¹ König S. m.fl., Invisible Scars or Open Wounds? The Role of Mid-Career Income for the Gender Pension Gap in Sweden. *Frontiers in Sociology* 2019; 4.

¹² Pensionsmyndigheten, *Imageundersökningen* 2013.

¹³ Wieselqvist Ekman T., *Hushållens finansiella förmåga*. Finansinspektionen, Stockholm.

¹⁴ Barrett A., m.fl., How Well-Informed Are Pension Scheme Members on Their Future Pension Benefits? Evidence from Ireland. *Journal of Aging & Social Policy* 2015; 27:4.

¹⁵ Lusardi A. och Mitchell O., The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, 2014;52:5–44.

finansiell förmåga än män i såväl Sverige som i andra länder, och att de framför allt har lägre förståelse för ränta-på-ränta-effekten.¹⁶

1.4 Så har vi genomfört analysen

Resultaten i den här rapporten bygger på data som har samlats in med hjälp av en enkät som skickades ut till ett representativt urval på 12 000 personer i åldern 30–60 år födda mellan 1957 och 1986. Enkäten skickades ut under 2018, och hade en svarsfrekvens på runt 30 procent. Enkäten är ett samarbete mellan en forskargrupp från ISF, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) och Uppsala universitet, och utformades under 2017.

För att kunna belysa pensionskunskaper så bra som möjligt baserat på antalet personer i urvalet, så delade vi upp urvalet så att dubbelt så många finns i åldersgrupperna 51–60 år (600 personer per födelseår) än i åldersgruppen 30–50 år (300 personer per födelseår). Vi har uteslutit personer yngre än 30 år, eftersom vi förväntar oss att få vid den åldern har fattat något större beslut än om sin pension. Vi har även uteslutit personer äldre än 60 år, eftersom de redan från 61 års ålder kan ta ut den allmänna pensionen, och vi vill fånga skillnader i kunskaper om pensionen som finns innan de har blivit pensionärer. I de regressionsmodeller vi har använt tar vi hänsyn till att äldre är överrepresenterade genom en så kallad viktningsmetod.

Enkäten innehöll 96 frågor och omfattade bland annat

- kunskapsfrågor om det svenska pensionssystemet – allmän pension, tjänstepension och privat pension
- frågor kring vad personerna hade för inställning när det gäller deras egna pensionsbeslut
- frågor som mäter finansiell förmåga och frågor om ekonomiskt beslutsfattande generellt.

De som svarade på enkäten och gick med på att vi gjorde detta har sedan matchats med eller länkats till registerdata från Statistikmyndigheten SCB för samma individer. Detta var runt

¹⁶ Almenberg J. och Säve-Söderbergh J., Financial literacy and retirement planning in Sweden. *Journal of Pension Economics and Finance* 2011; 10. Almenberg J. m.fl., Attitudes Toward Debt and Debt Behavior. *Scandinavian Journal of Economics* 2021; 123: 780–809.; IFAU-rapport 2020:23.

1 980 individer. Detaljer kring hur vi samlade in data och hela enkätaterialet finns beskrivet i bilaga 1 och i IFAU, Rapport 2020:23.

1.5 Begrepp

En viktig metodfråga för rapportens analys av skillnader mellan könen är hur skillnaderna mellan män och kvinnor mäts, och då om skillnaderna är ojusterade eller justerade för att individerna kan ha olika bakgrundsegenskaper. En *ojusterad könsskillnad* är en skillnad som baseras på genomsnittsvärdet på resultatet. Det är alltså den ”råa” skillnaden. En *justerad könsskillnad* baseras i stället på att vi har använt en statistisk metod för att ta hänsyn till – det vill säga justera för – att män och kvinnor kan ha olika individuella egenskaper som i sin tur kan påverka att det finns en skillnad mellan könen.

Låt oss gå igenom ett exempel. Antag att män oftare svarar rätt på en fråga om hur tjänstepensionen fungerar än vad kvinnor gör. Det innebär att vi antar att det finns en ojusterad könsskillnad i kunskapen om tjänstepensionen. Antag att vi samtidigt vet att män oftare har högre inkomst än kvinnor, och därmed har tjänat in mer pengar till sin tjänstepension än kvinnor. Detta ger i sin tur män en högre drivkraft att lära sig mer om hur tjänstepensionen fungerar än kvinnor. Det innebär att skillnaden mellan könen när det gäller rätt svar på tjänstepensionsfrågan kan bero på att fler män har högre tjänstepension än kvinnor, och inte av att de är män. Med hjälp av en regressionsanalys kan vi ta hänsyn till sådana skillnader i bakgrundsfaktorer, och justera skillnaden mellan könen för dessa bakgrundsfaktorer.

Därför är det viktigt att justera för att män och kvinnor kan ha olika egenskaper, som i sin tur kan förklara varför de kan olika mycket om pensionens uppbyggnad, eller har olika attityd till pensioner. Annars riskerar vi att felaktigt tro att en skillnad i ett resultat beror på personernas kön, när det egentligen beror på att kvinnor och män till exempel har olika inkomster och yrken. De variabler som vi använder för att justera skillnaden mellan könen i olika kunskapsmått är socio-demografiska egenskaper, arbetslivsrelaterade egenskaper, och inkomstegenskaper. I vår metodbilaga beskriver vi närmare vilka variabler som vi har använt.

1.6 Rapportens innehåll

Kapitel 2 presenterar vår analys av skillnader mellan könen när det gäller kunskaper om pensionssystemets olika delar.

Kapitel 3 presenterar vår analys av skillnader mellan könen när det gäller kunskaper om pensionssystemets olika delar och ekonomiska kunskaper.

Kapitel 4 presenterar vår analys av skillnader mellan könen när det gäller kunskapen om de delar av pensionssystemet som kan utjämna pensionerna mellan könen.

Kapitel 5 presenterar vår analys av skillnader mellan könen när det gäller hur personer själva tycker att de förstår olika delar av pensionssystemet, samt hur skillnaden kan förklaras av faktiska kunskaper om pensionssystemet.

Kapitel 6 innehåller en sammanfattande diskussion om rapportens huvudresultat och slutsatser.

Bilaga 1 innehåller en utförlig beskrivning av data och metod.

Bilaga 2 är en tabellbilaga.

2 Könsskillnader i kunskapen om pensionssystemets olika delar

I detta kapitel visar vi att kvinnor kan mindre än män om pensionssystemet och om pensioner generellt, även om kunskapen generellt sett är låg hos båda könen. Kvinnor kan mindre om många av de delar av pensionssystemet som vi har frågat om. Skillnaden mellan kvinnor och män är liten, men statistiskt signifikant.

En viktig fråga vi ställer oss i rapporten är vad som kan förklara att män kan mer än kvinnor om pensionssystemet. Vi finner att en viktig förklaring är att det finns fler män än kvinnor som har tjänat ihop ett större pensionskapital jämfört med sina jämnåriga och i genomsnitt kan de med högre pensionskapital mer om pensionssystemet. Det kan antingen bero på att det är viktigare för de med högre kapital att veta mer om systemet eller att de med bättre kunskap om pensionssystemet har lyckats tjäna in till ett högre pensionskapital. Både män och kvinnor som har tjänat in ett högre pensionskapital än sina jämnåriga kan därför mer om pensionssystemet än de som har tjänat in ett lägre pensionskapital. Eftersom det är färre kvinnor i gruppen med högt pensionskapital finns det fler kvinnor som kan mindre om systemet än det finns män. Detta förhållande gäller också när det gäller vad personer vet om olika delar av pensionssystemet, exempelvis om den allmänna pensionen och tjänstepensionen. Vi finner däremot att en persons socioekonomiska bakgrund bara spelar en liten roll som förklaring till att män kan mer än kvinnor. Det betyder att skillnader mellan män och kvinnor i ålder, civilstånd, barn, utbildning och disponibel inkomst inte är viktiga förklaringar till att kvinnor vet något mindre än män om pensionssystemet.

2.1 Vårt mått på pensionskunskap

Vår enkätundersökning innehåller olika frågor om pensionssystemet, som hur pensioner byggs upp, hur utbetalningen fungerar, och om olika genomsnittliga nivåer av pensionsbelopp som betalas ut i dag. Det finns frågor som rör den allmänna pensionen (inkomstpensionen, premiepensionen och grundskydden), tjänstepensionen, och de delar i pensionssystemet som kan jämnas ut skillnader mellan kvinnor och män.

Som mått på kunskap om pensionssystemet har vi använt oss av ett pensionskunskapsindex. Indexet utgörs av antingen *antalet* eller *andelen* rätta svar på de 19 kunskapsfrågor vi har ställt om det allmänna pensionssystemet och tjänstepensionen. Vi använder alltså att svara rätt på frågorna som vårt mått på vad en person kan om pensionssystemet. Vi använder här delvis samma sammanvägda mått som pensionskunskapsindex som vi tidigare har använt i IFAU-rapport 2020:23 (för en mer detaljerad beskrivning, se bilaga 1 i denna rapport och IFAU-rapport 2020:23).¹⁷

För att göra resultaten lättare att förstå innehåller kapitlet faktarutor om den allmänna pensionen och om tjänstepensionen, som sammanfattar vilken sorts kunskap som enkäten berör. Faktarutorna sammanfattar även annan relevant information som gör de olika delarna lättare att förstå. Men kunskapsfrågorna i enkäten gällde inte så specifika mått som de som finns i faktarutorna, utan frågorna hade oftast intervaller som svarsalternativ. Rätt svar gällde alltså bara det rätta intervallet, inte att veta det exakta svaret. De specifika frågorna med svarsalternativen finns i bilaga 1, tabell B.1.1.

¹⁷ IFAU, *Svenska folkets kunskaper om pensionen*. IFAU-rapport 2020:23.

Fakta om den allmänna pensionen:

- 18,5 procent av lönen betalas in som allmän pension, varav 16 procent går till inkomstpensionen och 2,5 procent till premiepensionen.
- En lön över 7,5 inkomstbasbelopp (cirka 40 000 kronor) per månad leder inte till högre allmän pension.
- Man kan välja själv hur de pengar man betalar in till premiepensionen ska förvaltas.
- Man behöver ansöka om att den allmänna pensionen ska betalas ut.
- Den allmänna pensionen betalas ut så länge som man lever.
- Den allmänna pensionen (inkomstpension och premiepension) kan nu betalas ut från 62 års ålder. När enkäten genomfördes kunde den betalas ut från 61 års ålder.
- Man kan fortsätta arbeta samtidigt som man tar ut den allmänna pensionen.
- Den genomsnittliga allmänna pensionen är cirka 13 000 kronor i månaden.
- Personer med låg allmän pension kan få garantipension. Den är nu cirka 8 000 kronor i månaden, och var 7 000 kronor i månaden när vi genomförde enkäten. Garantipension betalas ut från 65 års ålder.
- Personer med låg pension kan ansöka om bostadstillägg, som är ett tillägg till den allmänna pensionen.

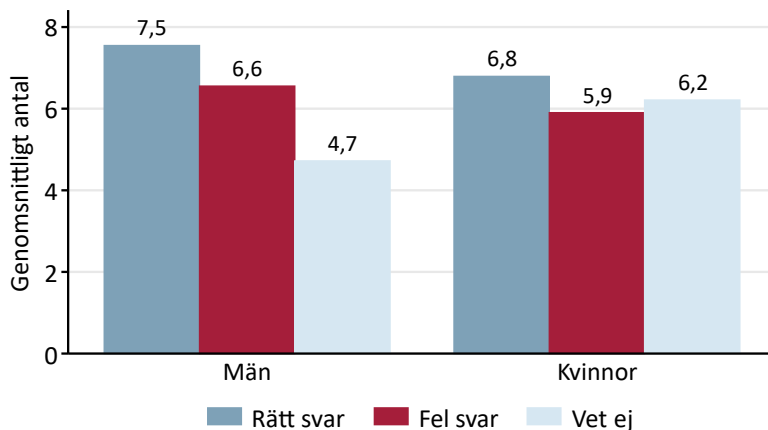
Fakta om tjänstepensionen:

- Vanligen avsätts mellan 0–5 procent av lönen till tjänstepensionen för varje anställd.
- Högre lön ger högre tjänstepension oftast upp till en lön på 150 000 kronor per månad.
- Man kan välja hur tjänstepensionen ska placeras.
- I de flesta tjänstepensionsavtalen börjar utbetalningar automatiskt vid 65 års ålder.
- Tjänstepensionen kan betalas ut under en kortare tid, exempelvis 5 eller 10 år.
- Den genomsnittliga tjänstepensionen är runt 4 000 kronor i månaden.

2.2 Både män och kvinnor svarar rätt på drygt en tredjedel av frågorna om pensionssystemet men kvinnor svarar rätt på något färre än män

Vår enkätundersökning visar att kunskapen om hela pensionssystemet skiljer sig mellan gruppen kvinnor och gruppen män, även om skillnaden inte är stor (figur 2.1). Som kunskap utgår vi då från att ha svarat rätt på frågorna. Det finns en liten skillnad mellan könen när det gäller *antalet* svar som är rätt. Kvinnor har lämnat färre rätta svar än män, i genomsnitt 6,8 rätt svar bland kvinnor mot 7,5 rätt svar bland män. Men baserat på svarsmöjligheterna finner vi även att män oftare har lämnat fel svar på fler frågor, i genomsnitt 6,6 fel svar bland män och 5,9 fel svar bland kvinnor. Den största skillnaden mellan könen är att kvinnor oftare svarar vet ej på frågorna än vad män gör, i genomsnitt har kvinnor har svarat vet ej på 6,2 frågor jämfört med 4,7 bland män.

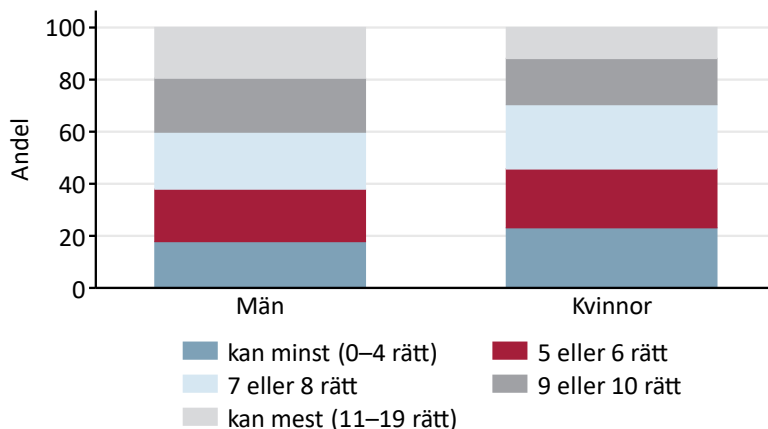
Figur 2.1 Antalet rätt svar, fel svar och vet ej-svar på 19 frågor om pensioner

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Kvinnor och män skiljer sig mer åt i andelarna som kan minst och kan mest. Kvinnor är oftare bland de som kan minst och mer sällan bland de som kan mest (figur 2.2) baserat på antalet rätta svar. Figuren visar andelen kvinnor och män som återfinns i olika kvintiler av urvalet. Vi har alltså delat in urvalet i fem lika stora grupper av rätta svar och sedan redovisar hur många män och kvinnor av totala antalet män och kvinnor finns i vardera gruppen.

Figur 2.2 Andelen män och kvinnor indelat i grupper baserat på fördelningen av antalet rätt svar på 19 frågor om pensioner

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Kvinnor är oftare bland de som kan minst och mer sällan bland de som kan mest av kunskapsfrågorna (figur 2.2). Första kvintilen *0–4 rätt svar (kan minst)* är de personer som har lämnat flest fel svar. Kvinnor är oftare i gruppen som kan minst, 23 procent av kvinnorna jämfört med 18 procent av männen. Femte kvintilen, *11–18 rätt svar (kan mest)* är de personer som har lämnat flest rätt svar. Män är oftare i gruppen som kan mest, 19 procent av männen jämfört med 12 procent av kvinnorna.

Bilaga 2 tabell B.2.1 visar fördelningen av alla svar för alla 19 frågor uppdelat på kön. Några specifika frågor utmärker sig i och med att det skiljer mer mellan könen när det gäller hur stor andel som gett rätt svar på de frågorna. Med större skillnad menar vi frågor där skillnaden mellan könen i andelen som svarat rätt är över 4 procentandelar. Det visar sig att en högre andel män svarar rätt på

- hur lång tid den allmänna pensionen betalas ut
- vid vilken inkomst högre lön inte leder till högre allmän pension

- om man kan välja hur avsättningar i den allmänna pensionen förvaltas
- under hur lång tid som tjänstepensionen betalas ut
- hur stora avsättningar som görs för tjänstepensionen
- om vid vilken inkomst en högre lön inte leder till högre tjänstepension.

Inom de 19 kunskapsfrågorna ingår även frågor om hur mycket inkomstpensionskapital och premiepensionskapital som den svarande har tjänat in (av 5 intervaller). Såväl kvinnor som män har låga kunskaper om detta, där 87 procent av kvinnorna och 83 procent av männen svarade fel på inom vilket intervall deras sammanlagda inkomstpensionsrätter ligger. När det gäller kunskapen om premiepensionen är skillnaden mellan könen större: 90 procent av kvinnorna svarar fel på vilket kapital de äger för premiepensionen, jämfört med 83 procent av männen.

Av våra 19 frågor kan vissa frågor betraktas som ”lätta” (mer än 60 procent svarade rätt) och andra som ”svåra” (mer än 60 procent svarade fel).

De lätta frågorna gällde att känna till att

- den allmänna pensionen betalas ut livslångt
- man kan arbeta samtidigt som man får allmän pension
- man normalt kan välja hur tjänstepensionen ska placeras.

Men det inte nödvändigtvis så att dessa frågor faktiskt var lättare. Frågorna hade också färre svarsalternativ, så det går inte att utesluta att slumpen förklarar en del av ”kunskapen” när det gäller dessa frågor.

De svåra frågorna gällde att känna till att

- 16–20 procent av lönen går till allmän pension. Runt 80 procent svarade fel. De flesta tror att upp till 10 procent av lönen gick till allmän pension.
- Det finns ett tak på pensionsavsättningar till den allmänna pensionen vid runt 40 000 sek per månad i bruttomånadslön.

Där svarade runt 70 procent fel, ganska utspritt över de övriga svarsalternativen.

- Den lägsta pensionen före skatt per månad är runt 7 000 kronor. På denna fråga svarade runt 60 procent fel, även här var svaren utspridda över de övriga alternativen, med viss övervikt mot högre belopp.

Liknande frågor fast för tjänstepensionen var ”svåra” – 60 procent visste inte att avsättningarna till tjänstepension motsvarar 0–5 procent av lönen och att det inte finns någon generell lönegräns för tjänstepensionsavsättningar.

De frågor där många lämnade fel svar är inom vilket intervall som deras pensionskapital ligger – runt 85 procent svarade fel. Dessa frågor kan man också anse objektivt är svårare, eftersom de inte handlar om någon allmän kunskap om ett regelverk, utan kräver en kunskap om ens egna situation. Samtidigt kan vi notera att varje person får dessa uppgifter i Pensionsmyndighetens orangea kuvert, och att intervallen i svarsalternativen är relativt breda.

2.3 Kvinnor kan något mindre än män även när vi justerar för socioekonomiska faktorer

Det är viktigt att justera för skillnader mellan kvinnor och män utifrån andra egenskaper (det finns en djupare diskussion om detta i rapportens inledning och i metodbilagan). Det beror på att andra egenskaper i sin tur kan förklara varför det finns skillnader mellan könen i kunskaper.

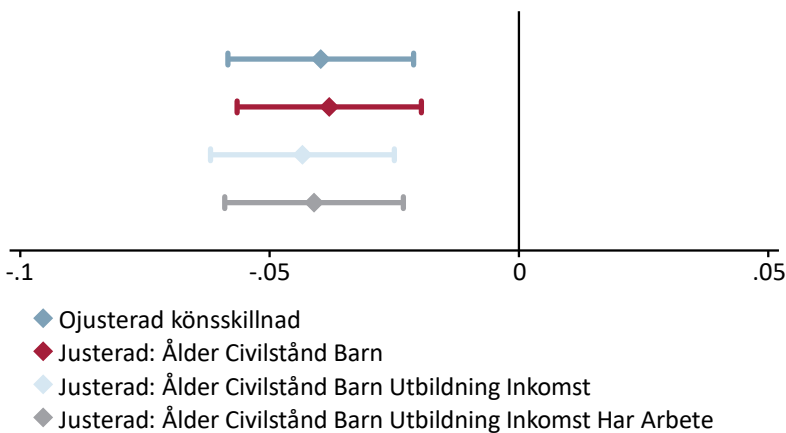
Vi har därför undersökt hur skillnaden mellan könen i vad de vet om pensionssystemet förändras när vi justerar för att män och kvinnor har olika socioekonomiska bakgrundsfaktorer (figur 2.3). Genomgående i rapporten redovisas mer detaljer kring resultaten från de regressionsmodeller som illustreras i figurerna i bilaga 2.

Figuren visar att det finns en statistiskt signifikant ojusterad skillnad mellan män och kvinnor, det vill säga innan vi har justerat för socioekonomiska bakgrundsfaktorer. Vi utgår här ifrån *andelen* rätta svar av de 19 frågorna. Kvinnor svarar rätt på en lägre andel av frågorna

än män gör. Detta visas i figuren genom att det översta strecket (som representerar ett mätvärde från en regressionsmodell där romben är estimatet och strecken är konfidensintervall (på 95 procentsnivå)) inte passerar över värdet 0. Om strecket passerar över nollvärdet finns det ingen skillnad mellan män och kvinnor. Ju längre bort från nollvärdet strecket är desto större är också skillnaden mellan kvinnor och män.

Att justera för olika socioekonomiska faktorer ändrar inte heller könsskillnaden nämnvärt. Den justerade skillnaden är ungefär densamma som den ojusterade (jämför det översta strecket med strecken nedanför i figuren). Det betyder att skillnader mellan gruppen män och gruppen kvinnor när det gäller socioekonomiska faktorer såsom ålder, civilstånd, barn, utbildning och disponibel inkomst inte är viktiga förklaringar till att kvinnor kan något mindre om pensionssystemet än män. Så skillnaden mellan kvinnors och mäns kunskaper är liten, men den är statistiskt signifikant.

Figur 2.3. Ojusterad och justerad könsskillnad i pensionskunskap för olika socioekonomiska egenskaper

Anm.: Varje streck representerar ett mätvärde från en regressionsmodell där romben är estimatet och strecket är konfidensintervall (på 95 procentsnivå). Om strecket passerar över nollvärdet finns det ingen skillnad mellan män och kvinnor. Ju längre bort från nollvärdet strecket är desto större är också skillnaden mellan kvinnor och män.

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

2.4 Kvinnor kan mindre om det egna kapitalet och om hur pensionen byggs upp

Olika kunskap om pensionssystemet är viktig i olika faser av arbetslivet och i olika åldrar. Därför har vi delat upp de 19 frågorna i olika delindex som behandlar olika typer av kunskaper. Mer detaljer kring dessa finns i bilaga 1.

Vi har studerat tre olika typer av faser. Detta är även samma uppdelning som görs i IFAU-Rapport 2020:23.

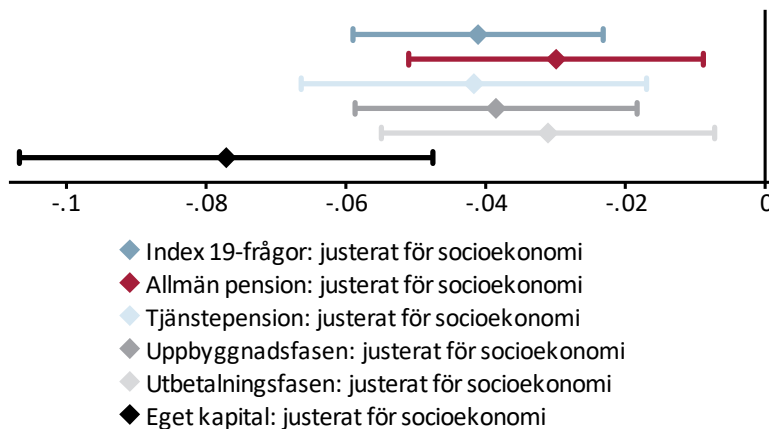
1. Kunskap om uppbyggnadsfasen, både när det gäller den allmänna pensionen och tjänstepensionen. Detta är kunskap som är relevant i den fas där man bygger upp sitt pensionskapital. Det kan exempelvis handla om att veta vid vilka inkomstnivåer man tjänar in fler eller färre pensionsrätter.
2. Kunskap om det egna kapitalet. Detta är kunskap om hur mycket inkomstpensionskapital och premiepensionskapital man har. Det kan vara viktigt att känna till detta när man väljer investeringsstrategi i till exempel premiepensionen, och för att veta vad man har tjänat in jämfört med tidigare år.
3. Kunskap om utbetalningsfasen, både när det gäller den allmänna pensionen och tjänstepensionen. Detta är mer relevant att veta ju närmare en person är pensionering, och behandlar till exempel vad pensionärer i dag i genomsnitt får utbetalt. Men det är även viktigt för att kunna planera sitt sparande, och för att veta vilka inkomstnivåer man kan förvänta sig.

Vi har också studerat vad de svarande vet om den allmänna pensionen (9 frågor) och tjänstepensionen (6 frågor). Alla index går mellan 0–1 och motsvarar *andelen* rätta svar av frågorna inom respektive område. Observera att vi redovisar även indexet för alla 19 frågor så att det ska gå att jämföra med de andra delindexen.

Kvinnor kan något mindre än män om alla olika delar av pensionssystemet. Resultatet av vår analys visar att det finns ojusterade skillnader mellan könen i alla delindex, och att dessa skillnader finns kvar även efter att vi har justerat för socioekonomiska bakgrundsfaktorer (figur 2.4). Det betyder att även när vi studerar kvinnor och

män med samma socioekonomiska bakgrund så kan kvinnor mindre än män om de olika delarna av pensionssystemet som vi har frågat om. Den största skillnaden mellan könen gäller kunskap om det egna kapitalet (jämför strecket längst ned i figuren med de övriga). Vi kan också notera att det är något större skillnad mellan könen när det gäller kunskapen om tjänstepensionen (tredje strecket) än när det gäller den allmänna pensionen (andra strecket). Men skillnaderna är i allmänhet inte stora, förutom för det egna kapitalet (detta illustreras genom att det nedersta strecket ligger längre till vänster i figuren än de andra strecken vilket visar på en större skillnad mellan kvinnor och män).

Figur 2.4. Justerad könsskillnad i pensionskunskaper och i olika delindex för pensionskunskaper och socioekonomiska egenskaper

Anm.: Varje streck representerar ett mätvärde från en regressionsmodell där romben är estimatet och strecket är konfidensintervall (på 95 procentsnivå). Om strecket passerar över nollvärdet finns det ingen skillnad mellan män och kvinnor. Ju längre bort från nollvärdet strecket är desto större är också skillnaden mellan kvinnor och män.

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

2.5 Att män och kvinnor har tjänat in olika pensionskapital har ett samband med kunskapsskillnaden mellan könen

Det finns ett starkt positivt samband mellan pensionskunskaper och hur mycket pensionskapital en person har tjänat in relativt sina jämnåriga (se resultat i IFAU-Rapport 2020:23). De som har tjänat in ett större pensionskapital än sina jämnåriga, det vill säga har haft högre arbetsinkomster, kan mer om pensionssystemet och om sin pension än de som har tjänat in ett lägre pensionskapital än sina jämnåriga.

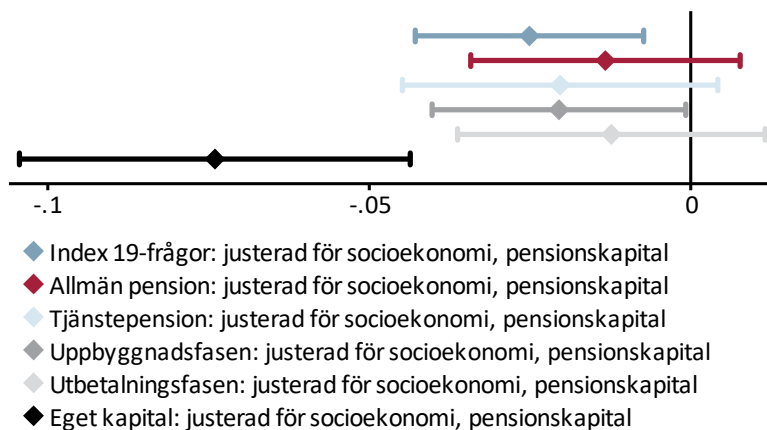
Men vad den faktiska bakomliggande orsaken är kan vi inte vara säkra på. Å ena sidan kan vi argumentera att det beror på att den som tjänar mer pengar har ett större incitament att lära sig mer, eftersom det finns fler kronor att tjäna på att veta hur man ska hantera sitt pensionssparande. Men vi skulle också kunna argumentera att det beror på att dessa grupper får mer information om sitt kapital från tjänstepensionen, och att de därigenom lär sig mer om systemet. Vi kan dessutom argumentera för att den som kan mer om ett system har lättare att anpassa sitt beteende så att hen också tjänar ihop till ett högre pensionskapital. Det går inte här att visa hur orsakssambandet ser ut, utan vi kan bara konstatera att det finns ett positivt samband mellan hög kunskap och att ha högre pensionskapital än jämnåriga och att detta samband hjälper till att förstå en del av skillnaden mellan vad män och kvinnor kan om pensioner.

För att studera om skillnaderna mellan kvinnors och mäns kunskaper om pensionssystemet också har ett samband med att kvinnor och män kan ha tjänat in olika mycket pensionskapital så har vi justerat för personernas relativa pensionskapital. Relativt pensionskapital definieras som hur mycket en persons intjänade pensionskapital överstiger eller understiger medianvärdet av pensionskapitalet som andra födda samma år har. Ett värde över 1 betyder att personen har ett relativt större pensionskapital än medianvärdet för den årskohorten. Ett värde under 1 betyder att personen har tjänat in mindre till sitt pensionskapital än andra som är födda samma år. Vi kan även säga att pensionskapitalet är en återspeglning av en persons inkomsthistorik i jämförelse med andra födda samma år. Ett högre värde på pensionskapitalet innebär att ens arbetsinkomst upp till taket på

inkomstpensionsnivån har varit högre än andras som är födda samma år.

Om vi justerar för hur stort pensionskapital en person har, vilket även kan sägas motsvara personens arbetsinkomsthistorik relativt andra, så minskar den justerade skillnaden i pensionskunskap mellan könen tydligt, och ibland försvinner den helt (figur 2.5). Resultatet innebär att en del av den ojusterade skillnaden som fanns i pensionskunskaper mellan könen hänger samman med att män och kvinnor har haft olika arbetsinkomsthistorik, och därmed olika pensionskapital, och att det inte har ett samband med att de är män och kvinnor. De med högre arbetsinkomster än sina jämnåriga vet mer om pensionssystemet. Eftersom de med höga arbetsinkomster i lägre utsträckning är kvinnor så är en del av skillnaden i kunskaper mellan könen ett utslag av att personerna har haft olika arbetsinkomster, och inte ett utslag av att personerna hör till olika kön.

Figur 2.5. Justerad könsskillnad i pensionskunskaper och i olika delindex för pensionskunskaper och relativt pensionskapital

Anm.: Varje streck representerar ett mätvärde från en regressionsmodell där romben är estimatet och strecket är konfidensintervall (på 95 procentsnivå). Om strecket passerar över nollvärdet finns det ingen skillnad mellan män och kvinnor. Ju längre bort från nollvärdet strecket är desto större är också skillnaden mellan kvinnor och män.

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Skillnaderna i kunskaper om den allmänna pensionen och tjänstepensionen försvinner också helt mellan könen helt när vi har justerat för hur mycket individen har tjänat i arbetsinkomst jämfört med sina jämnåriga. Om vi däremot delar upp frågorna i om de gäller kunskap om uppbyggnaden, utbetalningen eller det egna kapitalet så försvinner skillnaden mellan könen när det gäller kunskapen om utbetalningsfasen, men inte om uppbyggnadsfasen eller om det egna kapitalet. Särskilt intressant är att vi inte har funnit någon tydlig minskning alls av den justerade skillnaden mellan könen när det gäller kunskapen om det egna kapitalet när vi har justerat för intjänat pensionskapital. Här kan kvinnor betydligt mindre än män trots att vi jämför kvinnor och män som har tjänat in lika mycket pensionskapital.

3 Ekonomiska kunskaper har ett starkt samband med att kvinnor kan mindre än män om pensionen

I det här kapitlet visar vi att kvinnor och män kan lika mycket om pensionssystemet och om pensioner generellt, om de har samma nivå av ekonomiska kunskaper. Sådana ekonomiska kunskaper kan vara att förstå enklare ekonomiska samband generellt, eller kunskaper om privatekonomi. Även om vi ser att kvinnor genomgående har sämre sådana ekonomiska kunskaper än män, så visar rapporten att kvinnor och män som har samma ekonomiska kunskap svarar lika mycket rätt på frågorna om pensionssystemet. Både män och kvinnor som kan mer om ekonomiska samband i allmänhet kan också mer om pensionssystemet och pensioner generellt. Eftersom färre kvinnor ingår i den gruppen som kan mycket om ekonomiska samband leder det också till en skillnad mellan könen i pensionskunskaper. Det betyder att en del av skillnaden mellan könen i kunskaper om pensioner snarare beror på lägre ekonomiska kunskaper bland kvinnor än män i genomsnitt, och inte på kön i sig.

3.1 Våra mått på ekonomiska kunskaper

Ett skäl till att män och kvinnor generellt sett skulle kunna ha olika kunskaper om pensionssystemet är om de kan olika mycket om finansiella eller ekonomiska aspekter. Om vi tänker oss att de med större ekonomiska kunskaper har lättare att ta till sig information om pensionssystemet skulle den gruppen kunna mer om sin pension och om de regler som gäller. I detta kapitel undersöker vi därför om skillnaden mellan könen i *kunskaper om pensionssystemet* kan ha ett samband med att män och kvinnors kan olika mycket om *ekonomiska eller finansiella* frågor.

Ekonomiska kunskaper har ett starkt samband med att kvinnor kan mindre än män om pensionen

De fyra mått vi använder för att mäta ekonomisk eller finansiell kunnsighet är följande:

1. ”Finansiell förmåga” (financial literacy).¹⁸ Vi använder det både som sammansatt mått och som olika specifika mått för kunskap om inflation, diversifiering och förståelsen för ränta-på-ränta (en lätt och en svår fråga).
2. En egen bedömning om personen tycker att hen är ”bra på matte”. Vi använder det som ett subjektivt mått på vad personen tycker att hen kan om ekonomi när det gäller att kunna räkna.
3. En egen bedömning av hur personen bedömer sin egen kunskapsnivå om sin privatekonomi. Vi använder även detta som ett subjektivt mått på kunskaper i privatekonomi.
4. Om personen säger att hen brukar läsa det orange kuvertet som Pensionsmyndigheten skickar ut ganska noggrant eller inte (svarar ”brukar titta igenom det lite snabbt” eller ”nej”). Vi använder detta som mått på finansiell kunnsighet som personen får direkt från information om sin pension.

¹⁸ Lusardi A. och Mitchell O., The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature* 2014;52:5–44.

Mått på finansiell förmåga (financial literacy):

Financial literacy är ett välkänt internationellt mått. Det brukar kallas för "finansiell förmåga" på svenska. Ett annat sätt att säga det är finansiell läskunnighet. För att mäta finansiell förmåga har vi ställt de tre standardfrågor som används inom den internationella forskningslitteraturen för att mäta finansiell förmåga. Det är de så kallade Big-3-frågorna om ränta-på-ränta, inflation och diversifiering. Därutöver har vi ställt en svårare fråga om ränta-på-ränta effekter, för att få ett ytterligare mått på finansiell förmåga. Frågorna beskrivs nedan med endast det rätta svarsalternativet av svarsalternativen i enkäten.

De tre Big-3-frågorna:

1. Antag att du har 100 kronor på ett sparkonto med en årlig ränta på 2 %. Hur mycket tror du att du skulle ha på sparkontot efter 5 år?
Rätt svar: Mer än 102 kronor

2. Antag att räntan på ditt sparkonto är 1 % och inflationen är 2 %. Om du skulle låta dina pengar vara kvar på sparkontot i ett år till, skulle du då kunna köpa mer, lika mycket eller mindre för pengarna vid årets slut.
Rätt svar: Mindre

3. Är följande påstående fel eller rätt? Att köpa aktier i ett enskilt företag är generellt sett mer säkert än att köpa aktier i en aktiefond.
Rätt svar: Falskt

Svårare fråga om ränta-på-ränta effekter

4. Antag att du har ett lån på 10 000 kronor och att räntan är 20 procent per år. Om du inte betalar ränta eller amorterar något på lånet, hur många år tror du det skulle ta för lånet att bli dubbelt så stort?
Rätt svar: Åtminstone 2 år, men mindre än 5 år

3.2 Kvinnor har sämre ekonomiska och finansiella kunskaper än män

Kvinnor har i genomsnitt sämre ekonomisk och finansiell kunnsighet baserat på alla fyra mått som vi använder:

- hur de bedömer vad de kan om sin privatekonomi
- hur de bedömer om de är ”bra på matte”
- finansiell förmåga (Big-3-frågorna)
- om de brukar läsa det orange kuvertet ganska noggrant (figur 3.1).

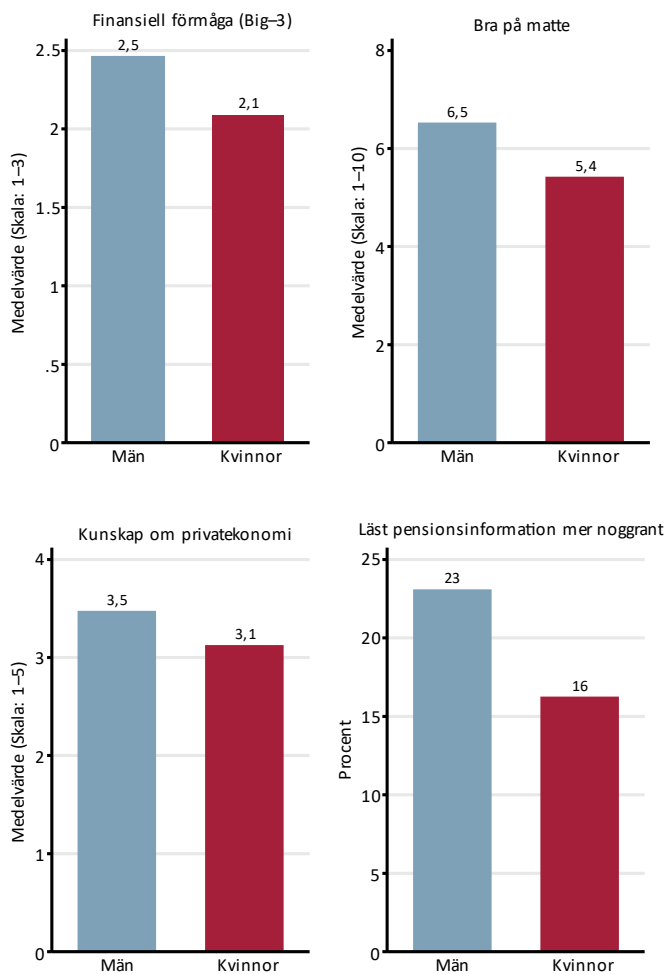
Vi kan se att kvinnor har lägre kunskap när det gäller finansiell förmåga, mätt som antalet rätt svar på 3 frågor (figur 3.1). Att kvinnor har lägre finansiell förmåga än män är ett resultat som ofta återfinns i den internationella litteraturen.¹⁹ Kvinnor bedömer även att de är sämre på matematik än vad män gör. På en skala mellan 0 och 10 anger kvinnor i genomsnitt 5,4 på om de är ”bra på matte”, medan män anger 6,5 i genomsnitt.

Det finns också en viss skillnad mellan könen när det gäller vad de bedömer att de kan om privatekonomi på en skala mellan 1 och 5, men skillnaden är betydligt mindre. Kvinnor anger där 3,1 i genomsnitt, och män anger 3,5. Vårt fjärde mått är om den svarande anger att hen brukar läsa informationen i det orange kuvertet ganska noggrant. Även här finns en skillnad mellan könen i svaret: 16 procent av kvinnorna anger att de brukar läsa det orange kuvertet ganska noggrant jämfört med 23 procent av männen.

¹⁹ Bucher-Koenen T., m.fl., Fearless Woman: Financial Literacy and Stock Market Participation, *NBER Working Paper 2021;28723*.

Ekonomiska kunskaper har ett starkt samband med att kvinnor kan mindre än män om pensionen

Figur 3.1. Skillnader mellan könen när det gäller olika mått på kunskaper inom ekonomiska områden, medelvärde

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

3.3 Lägre ekonomiska kunskaper har ett starkt samband med att kvinnor kan mindre än män

Män har enligt våra mått något bättre ekonomiska kunskaper än kvinnor. Vi antar att allmänna ekonomiska färdigheter i sin tur underlättar att lära sig hur pensioner och pensionssystemet fungerar. Det betyder att just denna könsskillnad i ekonomiska kunskaper skulle kunna ha ett samband med att män och kvinnor också kan olika mycket om pensionssystemet.

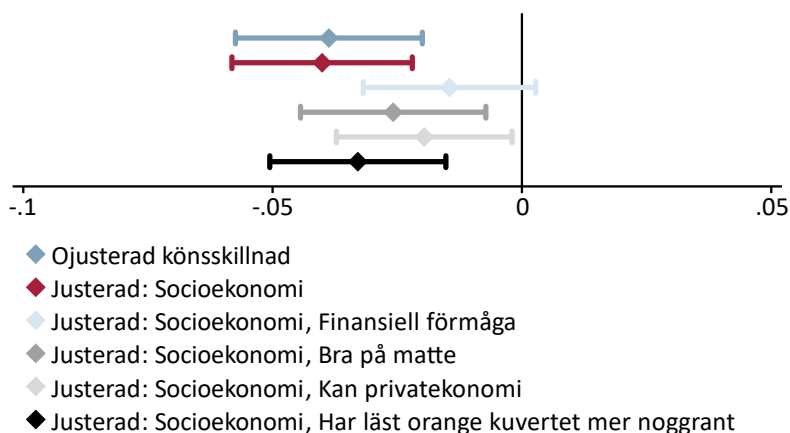
Våra resultat visar att det nästan inte finns några skillnader alls när det gäller den sammanlagda kunskapen om pensionssystemet mellan män och kvinnor som har lika bra ekonomiska kunskaper. För flera delområden försvinner skillnaden i kunskaper mellan män och kvinnor helt när vi tar hänsyn till ekonomiska kunskaper. Dessa delområden är kunskap om den allmänna pensionen, om tjänstepensionen, om utbetalningsfasen, och om uppbyggnadsfasen. Det är bara när det gäller det egna pensionskapitalet som kvinnor fortfarande kan mindre än män även om de har lika bra ekonomiska kunskaper.

Vi ser här ett liknande startvärde i figur 3.2 som i kapitel 2, det vill säga att det finns en ojusterad skillnad mellan könen i andelen rätta svar på de 19 frågorna om pensionskunskaper (se det översta strecket i figuren). Resultaten är inte identiska mellan figuren eftersom alla personer inte svarade på frågan om de tycker att de är bra på matematik eller inte. På samma sätt som i kapitel 2 finns skillnaden mellan könen också kvar även efter att vi har justerat för de socioekonomiska variablerna (se andra strecket i figuren).

Men vi ser också att när vi även justerar för de svarandes så kallade finansiella förmåga (Big-3-frågorna) så minskar skillnaden mellan könen när det gäller vad de kan om pensionssystemet betydligt (se det tredje strecket). Det betyder att det bara finns små skillnader i kunskaper om pensionssystemet kvar mellan män och kvinnor som är lika duktiga på de finansiella kunskapsfrågorna och som har samma socioekonomiska bakgrund. Att män och kvinnor kan olika mycket om pensionssystemet har alltså ett samband med att kvinnor generellt kan mindre om finansiella samband. Vi har tidigare också visat att ekonomiska kunskaper mätt som finansiell förmåga har ett tydligt

samband med vad personer kan om pensionssystemet – de som har bättre resultat på detta mått kan också mer om pensionssystemet.²⁰

Figur 3.2. Ojusterad och justerad könsskillnad i pensionskunskaper när vi justerar för ekonomiska kunskaper

Anm.: Varje streck representerar ett mätvärde från en regressionsmodell där romben är estimatet och strecket är konfidensintervall (på 95 procentsnivå). Om strecket passerar över nollvärdet finns det ingen skillnad mellan män och kvinnor. Ju längre bort från nollvärdet strecket är desto större är också skillnaden mellan kvinnor och män.

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Vi får liknande resultat om vi i stället tar hänsyn till hur bra de svarande tycker att de är på matematik eller privatekonomi, även om det inte jämnar ut resultaten riktigt lika mycket som när vi tar hänsyn till finansiell förmåga. Det av dessa två mått som jämnar ut skillnaden mellan mäns och kvinnors kunskaper om pensionssystemet mest är om personen anser sig kunna privatekonomi.

Att justera för om en person svarar att hen brukar läsa det orange kuvertet ganska noggrant minskar bara skillnaden mellan könen i pensionskunskaper något. Det finns fortfarande kvar en skillnad mellan män och kvinnor. Det betyder att kvinnor har lägre kunskap

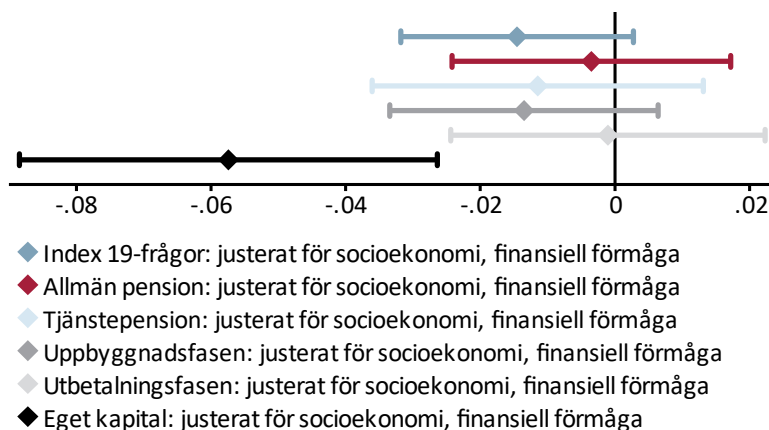
²⁰ IFAU, *Svenska folkets kunskaper om pensionen*. IFAU-rapport 2020:23.

Ekonomiska kunskaper har ett starkt samband med att kvinnor kan mindre än män om pensionen

om pensioner även om de säger att de brukar läsa informationen om pensioner lika noggrant som män säger att de har gjort.

Skillnaden mellan könen när det gäller vad de kan om pensions-systemet försvinner däremot helt för alla olika delkunskaper när vi har justerat för finansiell förmåga, förutom för kunskapen om det egna kapitalet (figur 3.3). Vi har här bara använt måttet för finansiell förmåga baserat på Big-3-frågorna, eftersom det hade starkast samband med att män och kvinnor kan olika mycket om pensioner.

Figur 3.3. Justerad könsskillnad i pensionskunskaper och i de olika delindexen när vi justerar för ekonomiska kunskaper

Anm.: Varje streck representerar ett mätvärde från en regressionsmodell där romben är estimatet och strecket är konfidensintervall (på 95 procentsnivå). Om strecket passerar över nollvärdet finns det ingen skillnad mellan män och kvinnor. Ju längre bort från nollvärdet strecket är desto större är också skillnaden mellan kvinnor och män.

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Vi kan återigen konstatera att det bara är skillnader i kunskaper om det egna kapitalet som finns kvar. Det betyder att kvinnor kan mindre om deras egna kapital än män, även om de har samma finansiella kunskap. Däremot ser vi att skillnaden mellan könen försvinner när det gäller alla andra delfrågor. Det betyder att en man och en kvinna inte skiljer sig åt när det gäller vad de kan om den allmänna pensionen, tjänstepensionen, uppbyggnadsfasen och utbetalningsfasen, om de har samma finansiella kunskaper.

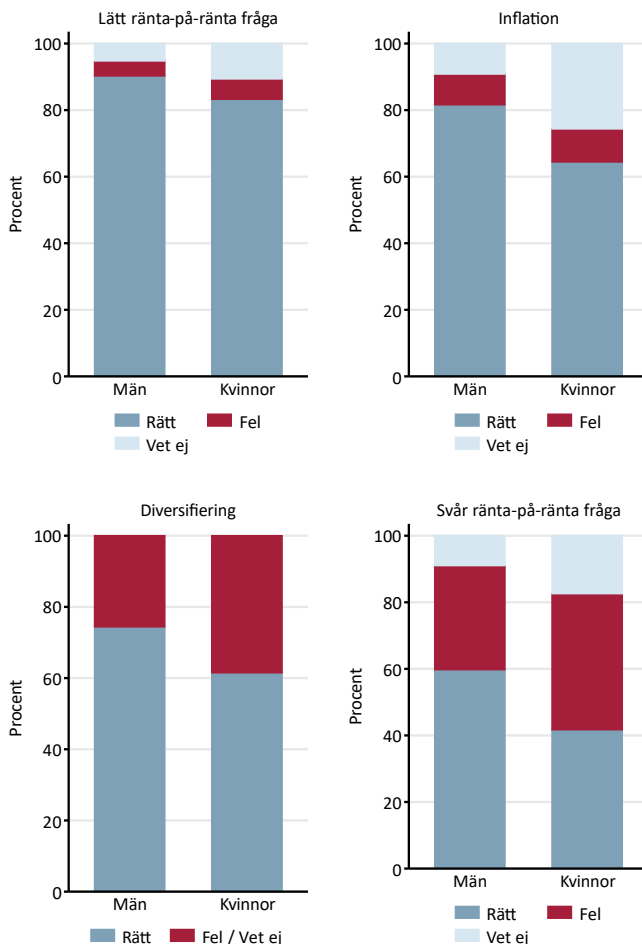
3.4 Skillnaderna har särskilt ett samband med att kvinnor kan mindre om inflation, diversifiering, och komplexa ränta-på-ränta-effekter

Skillnader i finansiella kunskaper har ett starkt samband med att kvinnor kan mindre om pensionssystemet än män. Det handlar särskilt om skillnader i finansiella kunskaper om inflation. Men även skillnader i vad de kan om diversifiering och mer komplexa ränta-på-ränta-effekter har starka samband.

Det finns stora skillnader mellan könen i hur kvinnor svarar på de frågor vi använder för att mäta finansiella kunskaper (figur 3.4). På alla frågor svarar kvinnor mer sällan rätt, och de svarar framför allt oftare vet ej på frågorna. Det finns en tydlig skillnad mellan könen också i hur de svarar på den svårare frågan om ränta-på-ränta-effekter. Runt 42 procent av kvinnor svarar rätt jämfört med 60 procent av männen.

Ekonomiska kunskaper har ett starkt samband med att kvinnor kan mindre än män om pensionen

Figur 3.4 Könsskillnader i svaren på fyra frågor inom måttet för finansiell förmåga, procent

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

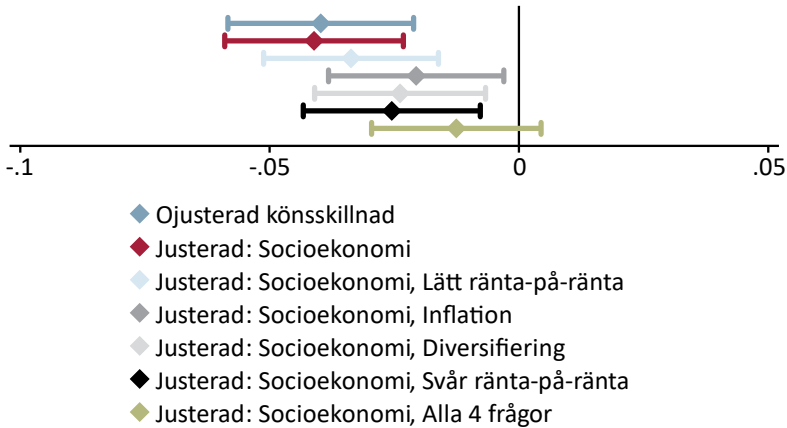
För att undersöka mer om det är någon viss specifik finansiell kunskap som har starkare samband med skillnaderna mellan könen när det gäller vad de vet om pensionssystemet så har vi i mer detalj på olika sätt analyserat om svaren på de olika frågorna som mäter finansiell förmåga förklarar skillnaden mellan könen. Vi har utgått från fyra frågor om finansiell kunskap:

Ekonomiska kunskaper har ett starkt samband med att kvinnor kan mindre än män om pensionen

- en fråga om inflation
- en fråga om diversifiering
- två frågor om ränta-på-ränta-effekter.

De första tre frågorna är det klassiska måttet på finansiell förmåga, Big-3-frågorna. Den fjärde frågan behandlar också den vad personen förstår om ränta-på-ränta-effekter, men är svårare än den som ställs i Big-3-frågorna och är uttryckt i vad lån kostar över tid.

Figur 3.5. Ojusterad och justerad könsskillnad i pensionskunskaper när vi justerar för specifika ekonomiska kunskaper

Anm.: Varje streck representerar ett mätvärde från en regressionsmodell där romben är estimatet och strecket är konfidensintervall (på 95 procentsnivå). Om strecket passerar över nollvärdet finns det ingen skillnad mellan män och kvinnor. Ju längre bort från nollvärdet strecket är desto större är också skillnaden mellan kvinnor och män.

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Vi kan se att skillnaden mellan könen när det gäller vad de kan om pensionssystemet minskar om vi justerar för om personen har svarat rätt på den enklare ränta-på-ränta frågan (figur 3.5). Men skillnaden mellan könen minskar bara lite. Samtidigt kan vi notera att det var minst skillnad mellan könen när det gäller om de svarade rätt på den frågan, och de allra flesta bland både män och kvinnor svarade rätt på frågan.

Ekonomiska kunskaper har ett starkt samband med att kvinnor kan mindre än män om pensionen

Däremot har kunskaper om inflation och diversifiering ett starkare samband med skillnaden mellan könen i pensionskunskap, eftersom könsskillnaden sjunker mer tydligt när vi justerar för sådan kunskap jämfört med kunskapen om ränta-på ränta. Men sambandet är även starkt om vi utgår från kunskaper baserade på den mer komplexa ränta-på ränta frågan. När vi justerar för alla fyra frågor samtidigt försvinner också hela skillnaden mellan könen när det gäller vad de kan om pensionssystemet.

4 Män och kvinnor vet lite om pensionssystemets utjämnande delar

I det här kapitlet visar vi att det är mycket få bland både kvinnor och män som har kunskap om de delar av pensionssystemet som är till för att kunna utjämna pensionen mellan män och kvinnor. Det gäller både kunskapen om att makar kan överföra premiepensionen mellan sig, och kunskapen om hur barnårsrätter fungerar. Vi kan också se att få gör aktiva val i dessa delar.

4.1 Våra mått på kunskap om de delar som syftar till att möjliggöra mer jämställda pensioner

Pensionssystemet innehåller delar som ska jämna ut inkomsterna från pensioner mellan könen och som är utformade utifrån ett jämställdhetsperspektiv på pensionsinkomster. Vi har därför studerat hur kännedomen om dessa delar ser ut samt om det skiljer sig åt mellan män och kvinnor. Närmare bestämt har vi fokuserat på frågor om barnårsrätt och pensionsöverföringar.

Fakta om de utjämnande delarna i pensionssystemet:

- Bara de årliga insättningarna till premiepensionen kan överföras mellan makar, och inte de pensionsrätter som personerna har tjänat in tidigare år (4 kap. 7 § och 15 kap. 8 § första stycket lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension).
- Barnårsrätter är pensionsrätter som föräldrar får under de första fyra åren efter ett barns födsel. Dessa pensionsrätter för barnår fördelas automatiskt mellan föräldrarna så att det ges till den förälder som tjänar minst. Men föräldrarna kan ansöka och aktivt välja vem av föräldrarna som ska få barnårsrätterna (3 kap. 10–13 §§ lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension).

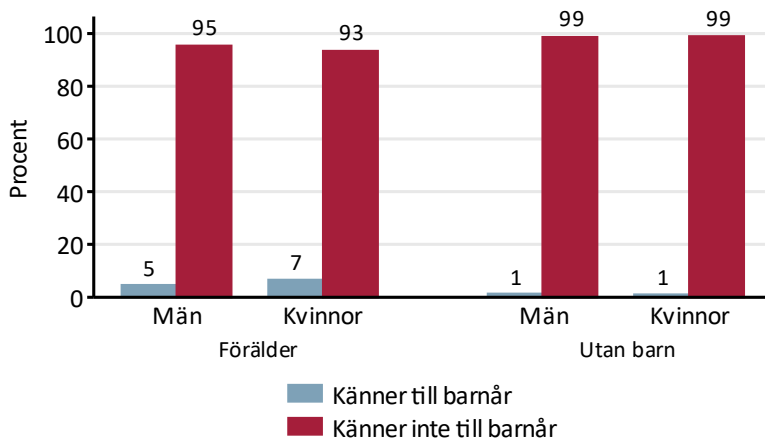
4.2 Mindre än var tionde förälder känner till hur barnårsrätter fungerar

Våra resultat visar att kvinnor i genomsnitt i något större utsträckning känner till hur pensionsrätter för barnår fungerar (figur 4.1). Men det finns ingen justerad skillnad mellan könen kvar när vi har tagit hänsyn till olika socioekonomiska egenskaper (samma egenskaper som i kapitel 2).

För att fånga upp vad personer vet om barnårsrätter har vi frågat om personen känner till hur pensionsrätter för barnår fungerar, med svarsalternativen ja och nej. Vi kan då se att det är få både män och kvinnor som svarar att de känner till hur pensionsrätter för barnår fungerar (figur 4.1). Detta gäller även när vi studerar svaren uppdelat på om de är föräldrar eller inte. Det visar att okunskapen är mycket hög bland föräldrar, eftersom 95 procent av männen och 93 procent av kvinnorna inte vet hur barnår fungerar. Bland män och kvinnor

utan barn är kunskapen om barnår ännu lägre. Bara 1 procent känner till hur dessa pensionsrätter fungerar.

Figur 4.1 Andelar som svarat att de känner till hur barnår rätter fungerar, uppdelat på kön och föräldraskap

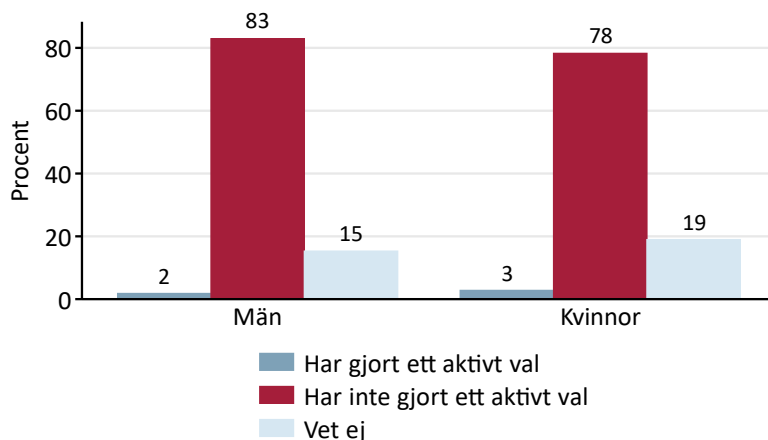
Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB

Vi har även undersökt om skillnaden mellan könen när det gäller vad personer vet om barnår förändras när vi tar hänsyn till socioekonomiska variabler. Det finns ingen skillnad mellan könen kvar efter att vi har justerat för dessa faktorer.

Enkäten innehåller även en fråga till föräldrar om de vet om de någon gång har gjort ett aktivt val när det gäller pensionsrätter för barnår. På den frågan var svarsalternativen ja, nej och vet ej. Det är bara 2 procent av männen och 3 procent av kvinnorna som svarar att de har gjort ett aktivt val (figur 4.2). Detta behöver visserligen inte vara förvånande, eftersom barnårsregeln har som förval att den som tjänar minst inom paret får barnår rätterna om inte föräldrarna gör ett aktivt val. Eftersom mamman oftare tjänar mindre än pappan har föräldrar som själva vill få mer jämställda pensioner inte något incitament att göra ett aktivt val och ändra. Det krävs inte heller något aktivt val när det gäller hur barnår rätterna beräknas. Det beror på att sättet som pensionsrätten för barnår fördelas på bestäms av Pensionsmyndigheten så att det blir mest gynnsamt för hur inkomsterna ser ut under

det året. Men det verkar ändå finnas oklarheter bland föräldrar kring hur barnår fungerar, eftersom 15 respektive 19 procent av männen och kvinnorna svarar att de inte vet om de har gjort något aktivt val kring sina barnårskrifter.

Figur 4.2 Andelen föräldrar som har gjort ett aktivt val kring barnår, uppdelat på kön

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

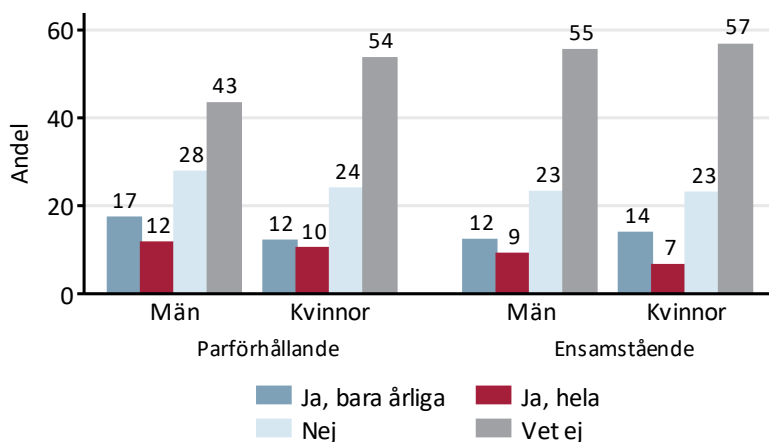
4.3 Kunskap om pensionsöverföringar är låg, även bland par

Kunskapen är också låg bland makar när det gäller om de kan överföra premiepensionen mellan sig eller inte. Här svarar män och kvinnor rätt i liknande utsträckning (figur 4.3). Runt 15 procent av männen och 14 procent av kvinnorna svarar rätt, det vill säga "ja, den årliga avsättningen kan överföras". Ungefär lika många svarar felaktigt att hela avsättningen kan överföras, och runt en fjärdedel svarar felaktigt att den inte kan överföras alls. Runt hälften svarar att de inte vet.

Vi kan tänka oss att det är fler som inte känner till detta bland de som inte lever i eller har levt i parförhållande. Men vi får liknande

procentandelar även om vi delar in de svarande i de som är eller har varit i ett parförhållande respektive de som var ensamstående när de besvarade enkäten (baserat på registeruppgifter) (figur 4.3). Män som är i parförhållanden vet något mer än ensamstående män. De vet också mer än kvinnor som är eller har varit i parförhållanden, och mer än ensamstående kvinnor.

Figur 4.3. Andelen män och kvinnor som svarat om de tror att premiepensionen kan överföras mellan makar, uppdelat på om de är eller har varit i ett känt parförhållande eller är ensamstående (under 2016)

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Vi har även testat om det finns någon justerad skillnad mellan könen när det gäller vad de vet om överföringar av premiepensionen när vi justerat för bakgrundsfaktorer. Efter att vi har justerat för olika socio-ekonomiska variabler finns ingen skillnad mellan män och kvinnor.

Även här är det intressant att veta om låg kunskap om detta återspeglas i hur personer betar sig. Vi kan utifrån våra länkade registerdata studera hur många i vårt urval som antingen har tagit emot eller överfört en partners pensionsrätter inom premiepensionen under 2016. Av männen har 0,7 procent (7 av 966) överfört premiepensionen till sin maka/sambo/partner. Ingen av kvinnorna har överfört sin premiepension. Av kvinnorna har 0,8 procent (8 av 1017)

tagit emot en överföring från sin make/sambo/partner. Ingen av männen har tagit emot en överföring. Andelarna är mycket låga, vilket också ligger i linje med tidigare resultat.²¹ Det betyder att även om runt 15 procent vet att man kan överföra den årliga avsättningen så gör bara en mycket liten andel det.

²¹ Säve-Söderbergh, J. *Makar som delar på kakan – en ESO-rapport om jämställda pensioner*, ESO Rapport 2017:6.

5 Kvinnor tycker det är svårare att förstå pensionssystemet och dess delar än män gör

I det här kapitlet visar vi att kvinnor tycker att pensionssystemet är svårare att förstå än vad män gör, även när vi har justerat för socio-ekonomisk bakgrund, finansiell förmåga och relativt pensionskapital. Vi finner också att trots att män och kvinnor enligt våra mått kan lika mycket om pensionssystemet (faktiskt kunskap) så tycker kvinnor att många delar av pensionssystemet är svårare att förstå (subjektiv förståelse) än vad män gör.

5.1 Vårt mått på att förstå systemet

I detta kapitel fokuserar vi på vad personer *tycker* att de förstår av pensionssystemet. Det handlar alltså inte om vad personer faktiskt kan om pensionssystemet (faktisk kunskap) utan om personens egen uppfattning hur svårt de tycker att det är att förstå olika delar av pensionssystemet (subjektiv förståelse).

Vårt mått på i vilken utsträckning en person tycker att det är lätt eller svårt att förstå pensionssystemet och dess delar är baserat på frågor om individens *egen* uppfattning om vad hen tycker att hen kan om de olika delarna inom pensionssystemet, eller hur mycket hen förstår av det. De frågor vi använder som mått på detta är sammanfattade i faktarutan nedan.

Vårt mått för subjektiv förståelse:

Vår övergripande fråga om hela pensionssystemet är: ”Hur lätt eller svårt tycker du att det är att förstå hur pensionssystemet med dess delar fungerar?”

Huvudfrågan om den allmänna pensionen är: ”Den allmänna pensionen består av olika delar. Hur väl skulle du säga att du förstår hur var och en av dessa delar fungerar (*inkomstpensionen, premiepensionen, garantipensionen, äldre försörjningsstöd och bostadstillägg, och efterlevandepension*)?”

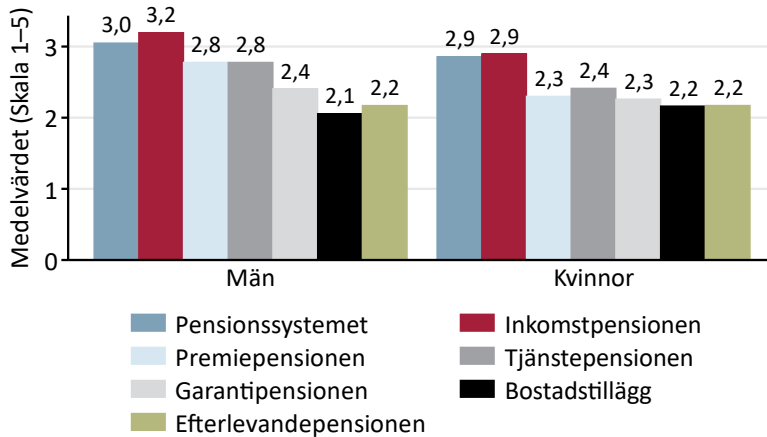
Huvudfrågan om tjänstepensionen är: ”Hur väl skulle du säga att du känner till hur *tjänstepensionen* fungerar?”

Alla frågor kunde besvaras på en skala från 1 = ”Inte alls” till 5 = ”Mycket väl”.

5.2 Kvinnor tycker det är svårare att förstå hur pensionssystemet fungerar

Det finns en skillnad mellan hur män och kvinnor upplever att de förstår de olika delarna av pensionssystemet innan vi har tagit hänsyn till andra faktorer. Kvinnor tycker att systemet är svårare att förstå än män för många delar av pensionssystemet (figur 5.1). Men det finns två undantag. Kvinnor säger att de förstår systemet i större utsträckning än vad män säger när det gäller bostadstillägget samt äldre försörjningsstödet, och det finns ingen skillnad mellan könen när det gäller svaren om efterlevandepension. Samtidigt skiljer det bara lite mellan kvinnornas och männens svar, på en skala 1–5. Den största skillnaden mellan hur män och kvinnor själva skattar hur väl de förstår pensionssystemet finns för premiepensionen och tjänstepensionen, vilket också är de delar där en person har störst möjlighet att påverka utfallet.

Figur 5.1. Ojusterade könsskillnader i svaren till frågorna som visar i vilken utsträckning en person tycker att hen förstår de olika delarna av pensionssystemet, det vill säga hur lätt eller svårt man tycker att det är att förstå hur pensionssystemets olika delar fungerar

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Även när vi har studerat den justerade skillnaden mellan könen genom att ta hänsyn till socioekonomiska bakgrundsvariabler, intjänat relativt pensionskapital och finansiell förmåga (Big-3-frågorna) så finns det en statistiskt signifikant skillnad kvar mellan könen när det gäller vad de tycker att de förstår av de olika delarna av pensionssystemet, förutom för bostadstillägget och efterlevandepensionen. Det betyder att kvinnor och män som har samma socioekonomisk bakgrund har samma uppfattning om hur bra de förstår två av delarna i pensionssystemets grundskydd – efterlevandepension och bostadstillägg. Även när det gäller garantipensionen, som är en del av grundskyddet, finns det bara små skillnader i hur män respektive kvinnor tycker att de förstår garantipensionen. Det är intressant att notera att detta också är de delar av pensionssystemet som kvinnor i större utsträckning än män tar del av.

5.3 Att kvinnor kan mindre om pensioner förklarar nästan hälften av skillnaden i varför kvinnor tycker det är svårare

För att komma fram till vilka faktorer som förklarar mest av skillnaden mellan könen när det gäller hur personerna själva tycker att de förstår pensionssystemet så har vi genomfört en så kallad dekomponeringsanalys. Förenklat går analysen ut på att testa i vilken utsträckning olika faktorer förklarar att män tycker att de förstår systemet bättre än kvinnor gör, även om analysen inte fastställer något orsakssamband. Vi beskriver metoden mer i bilaga 1. Analysen tar hänsyn till följande:

- att män kan mer om pensionssystemet utifrån våra 19 frågor än kvinnor i genomsnitt
- att män kan mer om ekonomi genom att de har högre finansiell förmåga än kvinnor i genomsnitt
- att män har tjänat in ett högre pensionskapital än kvinnor i genomsnitt
- att män har andra socioekonomiska egenskaper än kvinnor i genomsnitt.

Vår analys visar för det första att nära hälften av skillnaden mellan könen när det gäller vad de själva tycker att de förstår av pensionssystemet förklaras av att kvinnor kan mindre om pensionssystemet jämfört med män.

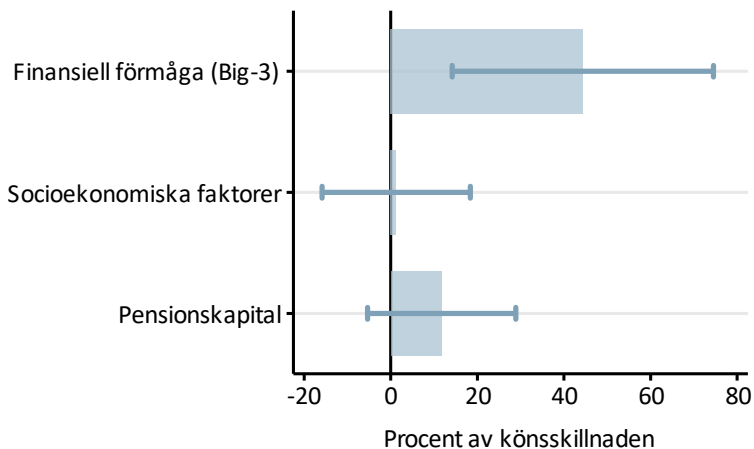
Samtidigt skulle skillnaderna i vad män respektive kvinnor kan om pensionssystemet ha kunnat förklara hela skillnaden vad de *tror* att de kan, om män och kvinnor hade samma uppfattning om sin egen kunskap. Det går möjligen därför att tolka det faktum att skillnaderna i vad män respektive kvinnor faktiskt kan inte förklarar hela gapet som något av följande: antingen underskattar kvinnor sin egen kunskap eller så överskattar män sin egen kunskap, eller möjligen båda.

För det andra visar vår analys att låg finansiell kunskap (finansiell förmåga) är den egenskap som mest förklarar att kvinnor tycker att pensionssystemet är svårare än vad män tycker (figur 5.2). Finansiell förmåga förklarar runt 44 procent av skillnaden mellan könen i vad

personer själva säger att de förstår av pensionssystemet. Däremot bidrar varken skillnader som att män oftare har ett relativt högre pensionskapital eller att de har andra socioekonomiska egenskaper än kvinnor till att förklara varför kvinnor tycker att det är svårare att förstå pensionssystemet än vad män gör. Med andra ord finns det en skillnad kvar som inte kan förklaras i vår analys.

För det tredje visar vår analys att bilden ser något annorlunda ut när det gäller vad som förklarar att kvinnor faktiskt kan mindre om pensionssystemet än män, alltså till skillnad från vad de *tycker* att de kan mäta som hur svårt de tycker det är att förstå (figur 5.3). Den viktigaste skillnaden är återigen att kvinnor har lägre finansiell förmåga än män. Finansiell förmåga förklarar 56 procent av skillnaden mellan könen när det gäller vad en person kan om pensionssystemet. Att män har högre pensionskapital förklarar ytterligare 36 procent av skillnaden i vad män och kvinnor faktiskt kan om pensionssystemet, medan skillnader i socioekonomiska faktorer inte spelar någon roll (figur 5.3).

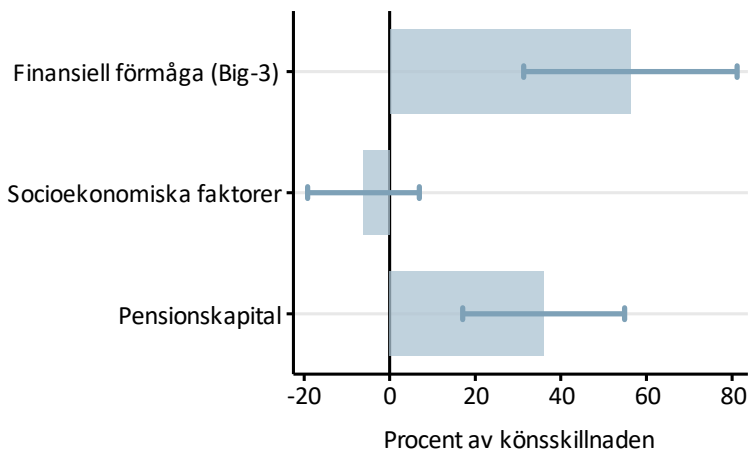
Figur 5.2. Andel av skillnaden mellan könen när det gäller vad de *tror att de kan* om pensionssystemet (*subjektiv förståelse*) som förklaras av olika faktorer

Anm.: Staplarna visar medelvärdet av effekten och strecken visar 95 %-konfidensintervallen.
Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Kvinnor tycker det är svårare att förstå pensionssystemet och dess delar än män gör

Figur 5.3. Andel av skillnaden mellan könen i *objektiv* kunskap – vad de *faktiskt kan* – om pensionssystemet som förklaras av olika faktorer

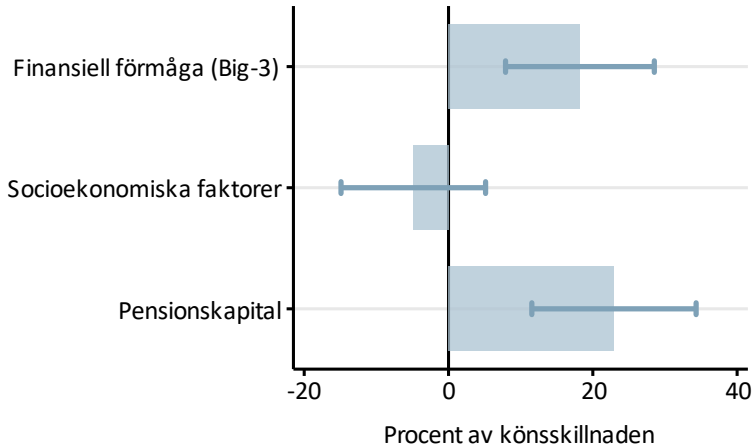

Anm.: Staplarna visar medelvärdet av effekten och strecken visar 95 %-konfidensintervallen.
Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

5.4 Kvinnor tycker att tjänstepensionen är svårare än män, även om de har samma kunskaper om ekonomi och pensioner

Att män vet mer om tjänstepensionen än kvinnor gör förklarar runt en femtedel av att kvinnor tycker tjänstepensionen är svårare att förstå än vad män tycker. Faktiskt kunskap förklarar alltså inte mer än en femtedel av den skillnaden i den subjektiva förståelsen när det gäller tjänstepensionen. Det går att jämföra med resultaten för förståelsen av hela pensionssystemet. Där förklarar faktisk kunskap nära hälften av skillnaden mellan män och kvinnors förståelse av pensionssystemet. Det skulle kunna betyda att kvinnor underskattar sin egen kunskap om tjänstepensionen mer än sin egen kunskap om hela pensionssystemet. Eller så överskattar män sin egen kunskap om tjänstepensionen mer än sin egen kunskap om hela pensionssystemet.

Figur 5.4. Andel av skillnaden mellan könen när det gäller vad de tror att de kan om tjänstepensionen (subjektiv uppfattning) som förklaras av olika faktorer

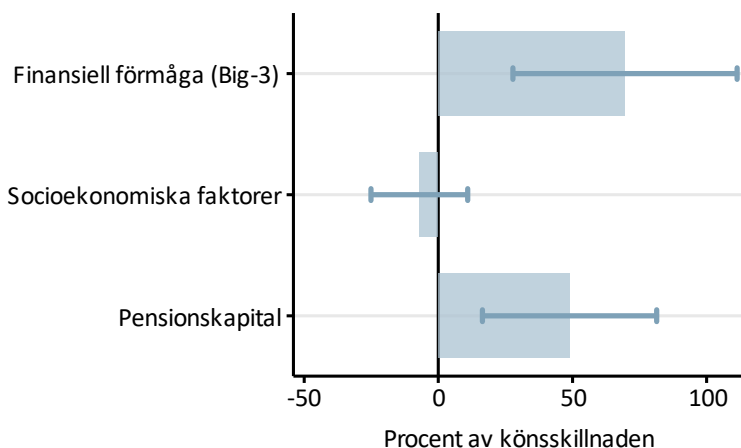

Anm.: Staplarna visar medelvärdet av effekten och strecken visar 95 %-konfidensintervallen.
Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Finansiell förmåga förklarar däremot 70 procent av skillnaden mellan könen när det gäller vad personer faktiskt kan om tjänstepensioner, men bara 18 procent av vad de tycker är svårt kring tjänstepensionen (figur 5.4 och 5.5). Detta är en mycket större skillnad än den mellan den vad de tror att de kan och vad de faktiskt kan om hela pensions-systemet (figur 5.2 och 5.3). Återigen förklarar socioekonomiska faktorer ingen statistiskt signifikant del av skillnaden mellan könen vare sig när det gäller vad de tror att de kan eller vad de faktiskt kan om tjänstepension.

Kvinnor tycker det är svårare att förstå pensionssystemet och dess delar än män gör

Figur 5.5. Andel av skillnaden mellan könen när det gäller vad de faktiskt kan (objektiv kunskap) om tjänstepensionen som förklaras av olika faktorer

Anm.: Staplarna visar medelvärdet av effekten och strecken visar 95 %-konfidensintervallen.
Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Pensionskapital förklarar en viss del av skillnaden mellan män och kvinnor i hur de själva skattar att de förstår tjänstepensionen, runt 23 procent. Däremot förklarar pensionskapital en stor del av skillnaden i vad de faktiskt kan om tjänstepensionen – 49 procent. Detta är inte förvånansvärt om höga inkomster hänger samman med bättre kunskap om tjänstepensionen. Män har också oftare högre inkomster än kvinnor, och därmed högre pensionskapital.

Att kvinnor tycker att tjänstepensionen är svårare att förstå än män gör är en skillnad som finns kvar även efter att vi har tagit hänsyn till skillnader mellan könen i deras faktiska kunskaper om tjänstepensioner, finansiell förmåga och pensionskapital. Detta skiljer sig från skillnaden mellan hur svårt de tyckte hela pensionssystemet var, där män och kvinnor inte tycker det är olika svårt när vi har tagit hänsyn till alla skillnader i andra faktorer. Det betyder att kvinnor verkar underskatta sin kunskap, eller att män verkar överskatta sin kunskap, eller båda, särskilt när det gäller hur väl de förstår tjänstepensionen.

6 Slutsatser och diskussion

Dagens pensioner är ojämställda och det förväntas de fortsätta att vara den närmaste framtiden.²² Regeringen har som mål att verka för mer jämställda pensioner. Regeringen vill också att kunskapen om livsinkomstprincipens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män.²³ En viktig aspekt i detta är att den information pensionsspararna får ska ge dem goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension.²⁴ Regeringens mål om mer jämställda pensioner och kunskap om livsinkomstprincipen tillsammans med mängden val som finns att göra inom ramen för pensionssystemet för att påverka sin pension gör att det finns ett behov av kunskap om eventuella skillnader mellan män och kvinnor när det gäller vad de vet om pensionssystemet och hur det fungerar.

Syftet med den här rapporten är därför att undersöka om det finns skillnader mellan kvinnor och män när det gäller vad de vet om pensionssystemet och pensioner i stort. Syftet är också att ta reda på om eventuella skillnader beror på personernas kön eller om det finns andra bakomliggande egenskaper hos personerna som gör att vissa kan mer om pensioner och pensionssystemet än andra.

Genom att studera svaren på en omfattande (sett till antalet frågor) enkätundersökning som vi har gjort, och som vi har kopplat samman med olika registeruppgifter för personer, visar vi följande:

- Kvinnor kan mindre än män om pensionssystemet, men skillnaden är liten.
- Få personer kan något om de delar av pensionssystemet som kan ge mer jämställda pensioner.

²² ISF, *Kvinnors och mäns pensioner. En analys av skillnader och spridning i pensionsinkomster i dag och i framtiden*. Rapport 2017:8.

²³ Prop. 2021/22:11, Budgetpropositionen för 2022, utgiftsområde 11, s. 13.

²⁴ Prop. 2021/22:11, utgiftsområde 11, s. 12.

- Närliggande ekonomiska kunskaper är viktiga för att förstå pensionssystemet.
- Kvinnor kan framför allt mindre än män om det egna kapitalet och om hur man bygger upp ett pensionskapital.
- Kvinnor tycker att det är svårare att förstå pensionssystemet även om de har samma kunskaper om det.

Vår analys kan inte fastställa några orsakssamband mellan kunskap och mer jämställda pensioner men den visar var kunskapsbristerna finns.

6.1 Kvinnor kan mindre än män om pensionssystemet, men skillnaden är liten

Vårt första resultat är att kvinnor som grupp kan något mindre än män som grupp om pensionssystemet. Men det beror inte på kön. Det har i stället ett starkt samband med att kvinnor i högre utsträckning saknar närliggande ekonomiska kunskaper, och att kvinnor har tjänat in lägre pensionskapital än män inom samma åldersgrupp har. Däremot har kvinnors och mäns olika socioekonomiska egenskaper (mätt som ålder, civilstånd, antal barn, disponibel inkomst och om man yrkesarbetar eller inte) endast ett svagt samband med att kvinnor kan mindre än män om pensioner och pensionssystemet.

Samtidigt är det intressant att notera att kvinnor inte har högre kunskaper än män. Mot bakgrund av att kvinnor lever längre och oftare har lägre ekonomiska resurser generellt jämfört med män har de starkare ekonomiska incitament att bygga upp ett pensionskapital. Om en väg mot större pensionskapital skulle gå genom kunskap om pensionssystemet kan kvinnor ha mer behov av att lära sig mer om det än män. Kunskapen om pensionssystemet skulle därför kunna tänkas vara högre hos kvinnor än hos män.

6.2 Få personer kan något om de delar av pensionssystemet som kan ge mer jämställda pensioner

Analysens andra resultat är att det är mycket få bland både män och kvinnor som kan något om de delar i det allmänna pensionssystemet som syftar till att par ska kunna välja att göra sina pensioner mer jämställda.

För det första visar vi i rapporten att 97 procent av männen och 93 procent av kvinnorna svarar att de inte vet hur barnår fungerar. Man kan visserligen ur ett jämställdhetsperspektiv säga att det inte är så viktigt att veta något om hur barnår fungerar, eftersom förvalet redan ger pensionsrätter för barnår till den med lägst inkomst. Eftersom det oftast är kvinnan som tjänar minst så bidrar alltså systemets förvalda struktur till att jämna ut pensionsinkomster mellan män och kvinnor. Samtidigt visar det att det bara är 3–7 procent som känner till att de kan göra det valet, trots att fördelningen av pensionsrätter för barnår är valbart för föräldrar.

För det andra visar vi i rapporten att det även är få av både män och kvinnor som känner till möjligheten att göra pensionsöverföringar mellan makar. Runt 85 procent av männen och 86 procent av kvinnorna svarar fel på frågan om de tror att man kan överföra den årliga premiepensionen mellan makar. Resultatet är inte mycket bättre när vi bara studerar personer i ett parförhållande, det vill säga bara de personer som möjligheten riktar sig till.

Ur ett jämställdhetsperspektiv är det värt att notera att även gruppen som systemet riktar sig till kan så pass lite om pensionsöverföringar. Tanken med att införa dessa överföringar var just att en partner som på grund av att hen tar ett större familjeansvar eller annat ansvar för hushållet arbetar mindre, ska kunna få kompensation för det genom pensionsöverföringar. Men för att göra det inom pensionssystemet krävs förstås att man känner till att det går att göra.

Vi kan även notera vissa skillnader mellan våra resultat och tidigare resultat från Pensionsmyndigheten om pensionsöverföringar. De visade 2013 att 4 av 10 småbarnsföräldrar och gifta kände till att det

finns överföringsmöjligheter.²⁵ Om vi begränsar oss till att studera samma grupp finner även vi att runt 4–5 av 10 personer svarar ja på frågan om man kan göra pensionsöverföringar. Samtidigt visar vår rapport att nästan tre fjärdedelar av dessa har svarat fel på vad som går att överföra. Alltså verkar en hel del personer veta om att möjligheten att överföra finns, men runt 2 av 3 vet inte *hur* det fungerar.

Genom att vi även har registeruppgifter på hur många som har använt möjligheten att överföra sin premiepension kan vi se att det är mycket få som i praktiken utnyttjar den möjligheten. Bara runt 1 procent av de som har möjlighet att överföra pensionsrätter har gjort en årlig överföring 2016. Detta kan bero på att få känner till att de kan överföra. Men det kan även bero på att vissa skjuter upp att överföra, för att de, som vi visar, tror att hela avsättningen kan överföras, fast det bara är den årliga avsättningen som kan överföras. Vi kan inte veta om lika få skulle använda överföringsmöjligheten om de hade rätt kunskap om den. Men som det ser ut känner 85 procent inte till vad eller hur de kan överföra, och bara 1 procent har överfört.

6.3 Närliggande ekonomiska kunskaper är viktiga för att förstå pensionssystemet

Vårt tredje resultat är att kvinnors lägre ekonomiska kunskaper än mäns är den faktor som har starkast samband med att män och kvinnor har olika kunskap om pensionssystemet. Men vi ser också att det är en viktig faktor som bidrar till att män och kvinnor har olika uppfattning om vad de tycker sig förstå. Med ekonomiska kunskaper menar vi delvis det som kallas för ”finansiell förmåga” i den internationella vetenskapliga litteraturen. Det är ett mått på en elementär förståelse för hur ett kapital eller sparande påverkas över tid av ränta-på-ränta-effekten, av inflationen, och av diversifiering (att inte lägga alla ägg i en korg). Att könsskillnader i ekonomiska kunskaper har ett starkt samband med könsskillnader i pensionskunskaper är intressant eftersom sådan finansiell kunskap egentligen inte säger något om just pensionsrelaterade samband eller om pensionssystemet. Den pensionskunskap som vi har studerat handlar mer om kunskapen

²⁵ Pensionsmyndighetens webbplats: www.pensionsmyndigheten.se, Överföra premiepensionen – ett alternativ för mer jämställda pensioner, hämtad den 21 september 2021.

kring regler, allmänna nivåer och utfall inom systemet och inget om ränta-på-ränta, inflation eller liknande. Ändå ser vi ett tydligt samband mellan skillnader i sådan finansiell kunskap och att män och kvinnor kan olika mycket om pensionssystemet.

Även andra skillnader mellan män och kvinnor i vad de kan om ekonomi har starka samband med att kvinnor kan mindre än män om pensionssystemet. Det finns ett samband både med att personen anser sig ha bättre kunskap om privatekonomi och att personen anser sig vara ”bra på matte”, om än ett svagare samband än det med finansiella kunskaper. Att personen säger sig bruka läsa pensionskuvertet ganska noggrant (i motsats till att titta igenom det lite snabbt eller inte alls) har också ett samband med skillnaden i pensionskunskaper mellan män och kvinnor, även om det sambandet också är svagare än det mellan finansiella kunskaper och vad män och kvinnor kan om pensioner.

6.4 Kvinnor kan framför allt mindre än män om det egna kapitalet och om hur man bygger upp ett pensionskapital

Rapportens fjärde resultat visar att när vi studerar kunskaper om pensionssystemet mer i detalj så finns skillnaden mellan könen kvar bara när det gäller kunskapen om det egna kapitalet och när det gäller kunskapen om de delar inom pensionssystemet som är relevanta för när man ska bygga upp ett pensionskapital. När det gäller dessa kunskaper finns det en relativt stor skillnad mellan könen kvar även när vi i analysen har tagit hänsyn till (justerat för) bakomliggande egenskaper som ekonomiska kunskaper och socioekonomiska egenskaper. Detta gäller särskilt kunskaper om det egna kapitalet inom inkomstpensionen och om premiepensionen.

Det betyder att inga av de egenskaper som vi har justerat för i våra analyser helt har kunnat förklara att kvinnor kan mindre om sitt eget kapital än vad män kan. Detta kan vara viktigt att reflektera över med tanke på att det visar att kvinnor saknar kunskap om de bitar inom pensionssystemet där kapitalet byggs upp, och om de delar där de har störst chans att påverka sin framtida pension. Kunskaper om uppbyggnadsfasen kan också vara särskilt viktiga utifrån ett

jämställdhetsperspektiv, eftersom det är då en person bygger upp sitt kapital, snarare än kunskaper om utbetalningsfasen.

6.5 Kvinnor tycker att det är svårare att förstå pensionssystemet även om de har samma kunskaper om det

Vårt femte resultat är att kvinnor tycker att vissa delar av pensionssystemet är svårare att förstå än män tycker, även om de kan lika mycket som män om pensionssystemet. Det gäller även när vi justerar för kvinnors och mäns ekonomiska färdigheter. Kvinnor tycker att tjänstepensionen, inkomstpensionen och premiepensionen är svårare att förstå än vad män gör, även om de har samma kunskaper om dessa delar av pensionssystemet, och har lika bra finansiell förmåga som män. Möjligen kan det tolkas som att kvinnor just för dessa delar av pensionsuppbyggnad har lägre tilltro till sin egen förståelse än vad män har, eller att män överskattar sin förståelse. Även våra resultat från kunskapsfrågorna återspeglar detta resonemang. Kvinnor svarar oftare att de inte vet svaret på frågan, medan män oftare väljer fel svar i stället för att svara att de inte vet.

Men kvinnor tycker däremot inte att det är svårare än män att förstå hur efterlevandepensionen eller grundskydden – garantipensionen, bostadstillägget och äldreförsörjningsstödet – fungerar. Dessa delar tycker kvinnor och män att de förstår minst lika bra.

Det är också så att kvinnor oftare än män har behov av grundskydden. Bostadstillägget och äldreförsörjningsstöd är ett stöd för personer med låga pensioner. Båda dessa pensionstillägg betalas i större utsträckning ut till kvinnor än till män. Det skulle kunna vara en indikation på att personer är mer benägna att skaffa sig den kunskap som de förväntar sig kommer att vara mest relevant för deras egen situation. Men det kan även vara att många upplever att det är lättare att förstå dessa delar.

6.6 Vår analys kan inte fastställa några orsakssamband mellan kunskap och mer jämställda pensioner men den visar var kunskapsbristerna finns

I det här avsnittet diskuterar vi vad våra slutsatser kan betyda. Vår analys visar att kvinnor som grupp saknar viss kunskap i större utsträckning än män gör. Men vi visar också att kvinnor och män som är i samma åldersgrupp och som har tjänat in ett lika stort pensionskapital, eller som har samma ekonomiska kunskaper, faktiskt har samma kunskaper om pensioner och pensionssystemet. Det tyder på att det kanske snarare är inkomsterna per definition och ett intresse för ekonomi som har betydelse för kunskapen om pensionssystemet och inte om personen är man eller kvinna. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att vår analys inte har möjlighet att visa om det finns något tydligt orsakssamband mellan att kvinnor och män med bättre kunskaper om pensionssystemet också har större förmåga att samla ett tillräckligt pensionskapital.

Men om det är så att mer pensionskunskap hjälper personer att öka sitt pensionskapital skulle kunskapsbildande åtgärder när det gäller uppbyggnadsfasen kunna vara en väg mot mer jämställda pensioner. Vi visar att kvinnor i högre utsträckning än män saknar den sortens kunskap, även om vi också visar att både kvinnor och män saknar den kunskapen i hög grad. På liknande vis skulle utbildning om enkla finansiella samband kunna vara en väg mot mer jämställda pensioner, givet att det skulle leda till ökad kunskap och förändrat beteende. Samtidigt kan vi inte komma ifrån att det också kan vara så att det just är de som har lätt att lära sig ekonomi och matematik som också har lättare att förstå pensionssystemet, och då skulle utbildning och information spela mindre roll.

I rapporten visar vi också att det bland både män och kvinnor framför allt finns stora kunskapsluckor om hur pensionsöverföringar fungerar, och att än färre utnyttjar den möjligheten. Mer kunskap om pensionsöverföringar skulle därför möjligen kunna göra att fler som vill överföra pensionsrätter till en partner med lägre inkomster också skulle göra det. I de fall mottagaren är en kvinna skulle det göra pensionerna mer jämställda. Mer kunskap skulle i så fall vara särskilt viktigt bland yngre. Den som vill överföra ett större belopp måste börja överföra pensionskapitalet relativt tidigt i livet, eftersom det

bara går att överföra årliga premier, inte hela belopp. Alternativt pekar resultatet på att om överföringar ska fungera som ett bra redskap för att göra pensioner mer jämställda krävs en annan flexibilitet i systemet. Där det inte krävs en planering redan i unga år för att kunna skapa en mer jämställd fördelning inom ett par av pensionskapitalet.

Slutligen pekar rapportens resultat mot att en annan väg mot mer jämställda pensioner kan vara att skapa förutsättningar och incitament för kvinnor att förvärvsarbeta i högre utsträckning och till högre lön än vad de gör i dag. För en jämställd pension krävs ett jämställt arbetsliv men även ett mer jämställt ansvar för obetalt hemarbete. En sådan förändring skulle ge kvinnor ökat pensionskapital genom mer arbete, vilket är den viktigaste grunden för att få högre pension. Vår analys visar också att bland män och kvinnor som har tjänat in mer pensionskapital än sina jämnåriga är kunskapen om pensionssystemet högre. Även om vi inte kan uttala oss om orsakssambandet så kan det vara så att högre pensionskapital ger personer bättre tillgång till information om pensioner eller gör att de av någon anledning har lättare att ta till sig informationen. Att fler på det sättet skulle få mer kunskap om pensioner ligger även i linje med regeringens mål om att öka kunskapen om vad livsinkomstprincipen betyder för framtida pensioner.

7 Referenser

- Allgood S. och Walstad W. B., The effects of perceived and actual financial literacy on financial behaviors. *Economic Inquiry* 2015;54:675–697.
- Almenberg J. och Säve-Söderbergh J., Financial literacy and retirement planning in Sweden. *Journal of Pension Economics and Finance* 2011;10:585–598.
- Almenberg J. m.fl., Attitudes Toward Debt and Debt Behavior. *Scandinavian Journal of Economics* 2021; 123: 780–809.
- Anderson A. m.fl., Precautionary savings, retirement planning and misperceptions of financial literacy. *Journal of Financial Economics* 2017;126:383–398.
- Barrett A. m.fl., How Well-Informed Are Pension Scheme Members on Their Future Pension Benefits? Evidence from Ireland. *Journal of Aging & Social Policy* 2015;27:295–313.
- Bucher-Koenen T. m.fl., Fearless Woman: Financial Literacy and Stock Market Participation, NBER Working Paper 2021:28723.
- IFAU – Institutet för arbetsmarknadsutvärdering, *Svenska folkets kunskaper om sin ekonomi, pension och det svenska pensionssystemet*. Rapport 2020:23.
- ISF – Inspektionen för socialförsäkringen, *Kvinnors och mäns pensioner. En analys av skillnader och spridning i pensionsinkomster i dag och i framtiden*. Rapport 2017:8.
- König S. m.fl., Invisible Scars or Open Wounds? The Role of Mid-Career Income for the Gender Pension Gap in Sweden. *Frontiers in Sociology* 2019; 4.
- Lusardi, A. m.fl., Optimal Financial Knowledge and Wealth Inequality. *Journal of Political Economy* 2017;125:431–477.

Lusardi, A., och Mitchell, O., The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, 2014;52:5–44.

Pensionsmyndigheten, Imageundersökningen (2013).

Pensionsmyndighetens statistikdatabas, hämtad 22 september 2021.

Pensionsmyndighetens webbplats: www.pensionsmyndigheten.se, Överföra premiepensionen – ett alternativ för mer jämställda pensioner, hämtad den 21 september 2021.

Prop. 2021/22:11, *Budgetpropositionen för 2022*, utgiftsområde 11.

Sjögren Lindquist G. och Säve-Söderbergh J., Kvinnors och mäns livsval relaterade till ojämlikhet i pensioner – problembild och lösningar. *Ekonomisk Debatt* 2018:4.

SOU 2017:47, Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa Förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa.

Säve-Söderbergh, J. Makar som delar på kakan – en ESO-rapport om jämställda pensioner, ESO Rapport 2017:6.

Wieselqvist Ekman T., *Hushållens finansiella förmåga*. Finansinspektionen, Stockholm.

Bilaga 1: Beskrivning av data och metod

Denna bilaga beskriver hur enkätsvaren samlades in, våra definitioner inklusive förklaringar av de mått på kunskap och färdigheter som används i rapporten samt utvalda delar av metoden som används.

Urval och genomförande av enkäten

Enkäturvalet består av 12 000 personer födda mellan 1957 och 1986 och urvalet har gjorts av Skatteverkets Navet. Insamlingen av enkätdata genomfördes av SKOP efter en offentlig upphandling avslutad i augusti 2017.

Vi har stratifierat urvalet för att kunna belysa pensionskunskaper så bra som möjligt baserat på antalet i urvalet. Vi har då dragit dubbelt så många i åldersgrupperna 51–60 år (600 observationer per födelseår) jämfört med åldersgruppen 30–50 år (300 observationer per födelseår). Det innebär att hälften av urvalet består av 51–60-åringar och hälften av 30–50-åringar. Notera att vi i alla modeller har tagit hänsyn till denna överrepresentation av äldre genom en viktningmetod som tar hänsyn till att de som svarat på enkäten hade andra socioekonomiska egenskaper än om det varit ett slumpmässigt antal som hade svarat på enkäten (framför allt var de äldre, hade högre inkomster och högre utbildning). Metoden finns mer utförligt beskrivet i IFAU-Rapport 2020:23.²⁶

Genomförande av enkäten

Cirka en vecka före enkäten skickades ut fick urvalspopulationen ett missivbrev med post. Det innehöll information om syftet med enkäten, behandling av personuppgifter samt kontaktuppgifter för projektets huvudmän. Cirka 1–2 veckor efter det skickades enkäten

²⁶ IFAU, *Svenska folkets kunskaper om pensionen*. IFAU-rapport 2020:23.

med post till urvalspersonerna. Enkäten inkluderade ett försättsblad med upprepad information om personuppgiftsbehandling, syfte och kontaktpersoner, men också en inloggningskod för den som ville besvara enkäten via webben. Där fanns också en samtyckesruta som tillåter matchning med registerinformation. En påminnelse skickades ut efter cirka 3 veckor.

Enkätsvaren har sedan matchats med registerdata från Statistikmyndigheten SCB över demografiska och socioekonomiska bakgrundsvariabler, kognitiv förmåga baserat på skolbetyg och mönstringsdata, samt utfall och val inom premiepensionen.

Alla resultat som baseras på svaren från enkäten och registerdata innefattar uteslutande respondenter som har samtyckt till att deras enkätsvar får matchas med registerdata.

Detaljerad beskrivning av våra mått på pensionskunskap

Pensionskunskap

Enkäten innehåller 19 frågor som har utformats för att mäta kunskaper om pensionssystem. Av dessa 19 kunskapsfrågor behandlar nio frågor den allmänna pensionen, en fråga inkomstpensionskapitalet, tre frågor premiepensionen och sex frågor om tjänstepensionen. Frågorna finns beskrivna i tabell B.1.1 Vissa frågor har utformats för att ha liknande lydelse (när det var lämpligt) för den allmänna och tjänstepensionen. Detta gjordes för att vi skulle kunna fånga upp om personen kan olika mycket om en liknande del inom den allmänna pensionen jämfört med tjänstepensionen.

Frågorna handlade bland annat om hur man tjänar in till (bygger upp) sin pension inom det allmänna pensionssystemet och tjänstepensionssystemet, men också kunskaper om olika referensnivåer för vad man kan förvänta sig att få ut (mätt i dagens pensionärs nivåer) inom båda systemen. Därutöver fanns även frågor om personens kunskap om sitt eget pensionskapital samt dess förvaltning.

Tabell B.1.1 Pensionskunskapsfrågorna

	Svarsalternativ
<u>Frågor om allmänna pensionen</u>	
1. Hur många procent av lönen tror du avsättningarna till den allmänna pensionen motsvarar för en löntagare som tjänar 25 000 kronor per månad före skatt?	0–5 %; 6–10 %; 11–15 %; 16–20 % ; Mer än 20 %; Vet ej
2. Vid vilken månadsinkomst (före skatt) tror du att en högre inkomst inte leder till högre allmän pension?	Cirka 20 000 SEK per månad; Cirka 30 000 SEK per månad; Cirka 40 000 SEK per månad ; Cirka 50 000 SEK per månad; Cirka 150 000 SEK per månad; Det finns ingen sådan begränsning; Vet ej
3. Tror du att personer själva kan välja hur deras avsättningar till den allmänna pensionen ska förvaltas?	Ja, både inkomstpensionen och premiepensionen; Ja, fast bara inkomstpensionen; Ja, fast bara premiepensionen ; Nej, någon sådan möjlighet finns inte; Vet ej
4. När tror du att den allmänna pensionen betalas ut?	Om jag inte ansökt om att ta ut pensionen tidigare, så börjar den automatiskt att betalas ut när jag fyller 65; Jag måste själv ansöka om att få den utbetald ; Vet ej
5. Från vilken ålder tror du att den allmänna pensionen normalt tidigast kan betalas ut?	59; 61 ; 63; 65; Vet ej
6. Under hur lång tid tror du att den allmänna pensionen betalas ut?	Den betalas alltid ut så länge personen lever ; Hela, eller delar av den kan tas ut kortare tid än livsvarigt, till ex. 5 eller 10 år; Vet ej
7. Tror du att man kan fortsätta att arbeta samtidigt som man erhåller allmän pension?	Ja • Nej • Vet ej
8. Hur mycket tror du att en pensionär i genomsnitt får i allmän pension i månaden (före skatt)?	Cirka 9 000 SEK; Cirka 13 000 SEK ; Cirka 17 000 SEK; Cirka 21 000 SEK; Vet ej

	Svarsalternativ
9. Vilken tror du är den lägsta pension (före skatt) en person som varit bosatt i Sverige i hela sitt liv kan få?	Cirka 5 000 SEK per månad; Cirka 7 000 SEK per månad ; Cirka 9 000 SEK per månad; Cirka 11 000 SEK per månad; Vet ej
<u>Frågor om inkomstpensionen</u>	
10. Kommer du ihåg ungefär hur stort pensionskapital du hade i inkomstpensionen i det senaste orange kuvertet?	Ja, 0–499 999 SEK; Ja, 500 000–999 999 SEK; Ja, 1 000 000–1 499 999 SEK; Ja, 1 500 000–1 999 999 SEK; Ja, 2 000 000 SEK eller mer; Nej
<u>Frågor om premiepensionen</u>	
11. Tror du att premiepensionen kan överföras mellan makar?	Ja, de årliga insättningarna kan överföras mellan makar men inte tidigare intjänad premiepension ; Ja, hela premiepensionskapitalet kan överföras mellan makar; Nej, det går inte; Vet ej
12. Kommer du ihåg ungefär hur stort pensionskapital du hade i premiepensionen i det senaste orange kuvertet?	Ja, 0–99 999 SEK; Ja, 100 000–249 999 SEK; Ja, 250 000–499 999 SEK; Ja, 500 000 SEK eller mer; Nej
13. Har du någon gång gjort ett aktivt val om placeringen av ditt kapital i premiepensionen?	Ja, en gång; Ja, flera gånger; Minns inte säkert; Nej
<u>Frågor om tjänstepensionen</u>	
14. Hur många procent av lönen tror du avsättningarna till tjänstepensionen motsvarar för en löntagare som tjänar 25 000 kronor per månad före skatt?	0–5 % ; 6–10 %; 11–15 %; 16–20 %; Mer än 20 %; Vet ej
15. Vid vilken månadsinkomst (före skatt) tror du att en högre inkomst normalt inte leder till högre tjänstepension?	Cirka 20 000 SEK per månad; Cirka 30 000 SEK per månad; Cirka 40 000 SEK per månad; Cirka 50 000 SEK per månad; Cirka 150 000 SEK per månad ; Det finns ingen sådan begränsning; Vet ej
16. Går det normalt att välja hur hela eller delar av tjänstepensionen ska placeras?	Ja ; Nej; Vet ej

	Svarsalternativ
17. När tror du att tjänstepensionen betalas ut?	• I de flesta tjänstepensionsavtal börjar utbetalningarna automatiskt vid 65 års ålder; I de flesta tjänstepensionsavtal måste jag själv ansöka om att få pensionen utbetald; Vet ej
18. Under hur många år tror du att tjänstepensionen betalas ut?	Den betalas alltid ut så länge personen lever; Hela eller delar kan tas ut kortare tid än livsvarigt, till ex. 5 eller 10 år; Vet ej
19. Hur mycket tror du att en pensionär i genomsnitt får i tjänstepension i månaden (före skatt)	Cirka 4 000 SEK; Cirka 8 000 SEK; Cirka 12 000 SEK; Cirka 16 000 SEK; Vet ej

Anm. Rätt svar är angett i fet skrift.

Källa: Egen enkätundersökning.

Baserat på dessa nitton frågor har vi använt oss av olika indelningar. De mått/indelningar som vi har använt är:

1. "genomsnittlig kunskapsnivå" (*antal* rätt på alla 19 frågor),
2. "genomsnittlig kunskapsnivå" (*andel* rätt av alla 19 frågor),
3. Ett delindex om kunskap om det allmänna pensionssystemet baserat fråga 1–9 och ett delindex om kunskap om tjänstepensionssystemen baserat på fråga 14–19.
4. Ett delindex om kunskap som behandlar uppbyggnadsfasen (kunskap som är relevant för hur man bygger upp sitt pensionskapital innan man blir pensionär (frågor 1, 2, 3, 14, 15, 16)), utbetalningsfasen (kunskap som är relevant för att veta vad man kan förväntas få från vardera delen av systemen) (frågor 4, 5, 6, 7, 8, 9, 17, 18, 19) och investeringsdelen (kunskap som är relevant för kapitalförvaltningen (frågor 10, 12, 13)).

Pensionskunskap om de utjämnande delarna

Utöver dessa har vi använt oss av svaren på frågor om två delar inom pensionssystemet som kan utjämna pensionen mellan könen –

barnårsrätter och pensionsöverföringar, se frågor i tabell B1.2. Dessa frågor berör både hur man tror att systemet fungerar, eller om man känner till det, och om man har gjort ett aktivt val eller inte.

Tabell B.1.2 Kunskapsfrågor om de mellan könen utjämnande delarna och om man gjort ett aktivt val

	<i>Svarsalternativ</i>
Tror du att premiepensionen kan överföras mellan makar?	Ja, de årliga insättningarna kan överföras mellan makar men inte de tidigare intjänade; Ja, hela premiepensionskapitalet kan överföras mellan makar; Nej, det är inte möjligt; Vet ej; Vill ej svara
Känner du till hur pensionsrätter för barnår fungerar?	Ja; Nej
Har du någon gång gjort ett aktivt val kring pensionsrätter för barnår?	Ja; Nej; Vet ej

Anm. Rätt svar är angett i fet skrift.

Källa: Egen enkätundersökning.

Subjektiv förståelse av pensionssystemets olika delar

Enkäten innehåller även frågor om personens subjektiva förståelse för olika delar av pensionssystemet för att fånga upp om respondenten upplever att hen förstår eller inte. De är beskrivna i tabell B.1.3.

Tabell B.1.3 Frågor om subjektiv förståelse av pensionssystemet

	<i>Svarsalternativ</i>
Hur lätt eller svårt tycker du att det är att förstå hur pensionssystemet med dessa delar fungerar?	Skala från 1 =”Mycket svårt” till 5=”Mycket enkelt”.
Den allmänna pensionen består av olika delar.	
Hur väl skulle du säga att du förstår hur var och en av dessa delar fungerar?	Skala från 1 =”Inte alls” till 5=”Mycket väl”.
- Inkomstpensionen	Skala från 1 =”Inte alls” till 5=”Mycket väl”.
- Premiépensionen	Skala från 1 =”Inte alls” till 5=”Mycket väl”.
- Garantipensionen	Skala från 1 =”Inte alls” till 5=”Mycket väl”.
- Äldreförsörjningsstöd och bostadstillägg	Skala från 1 =”Inte alls” till 5=”Mycket väl”.
- Efterlevandepensionen	Skala från 1 =”Inte alls” till 5=”Mycket väl”.
Hur väl skulle du säga att du känner till hur tjänstepensionen fungerar?	Skala från 1 =”Inte alls” till 5=”Mycket väl”.

Källa: Egen enkätundersökning.

Ekonomiska kunskaper

Vi har använt oss av tre olika mått för att testa personens förmåga eller kunskaper i ekonomiska aspekter, samt deras subjektiva bedömning av förmågan. Dessa är beskrivna i tabell B.1.4.

Det första måttet är ett internationellt välkänt mått som mäter ”financial literacy”, vilket kan beskrivas som finansiell läskunnighet, och som brukar kallas för finansiell förmåga på svenska. För att mäta finansiell förmåga har vi ställt tre standardfrågor som används inom den internationella forskningslitteraturen för att mäta finansiell förmåga, de så kallade Big-3-frågorna om ränta, inflation och risk (se Lusardi och Mitchell 2014 för en översikt).²⁷ Som ett ytterligare mått på finansiell förmåga har vi också ställt en mer komplicerad fråga om ränta-på-ränta effekten. Vidare har vi frågor om deras självs kattade

²⁷ Lusardi A. och Mitchell O., The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature* 2014;52:5–44.

förmåga inom matematik och deras självskattade kunskaper om privatekonomi.

Tabell B.1.4 Frågor om ekonomiska kunskaper

Svarsalternativ	
Finansiell förmåga	
Big-3 fråga: Anta att du har 100 kronor på ett sparkonto med en årlig ränta på 2 %. Hur mycket tror du att du skulle ha på sparkontot efter 5 år?	Mer än 102 kronor ; Exakt 102 kronor; Mindre än 102 kronor; Vet ej; Vill ej svara
Big-3 fråga: Anta att räntan på ditt sparkonto är 1 % och inflationen är 2 %. Om du skulle låta dina pengar vara kvar på sparkontot i ett år till, skulle du då kunna köpa mer, lika mycket eller mindre för pengarna vid årets slut.	Mer; Lika mycket; Mindre , Vet ej; Vill ej svara
Big-3 fråga: Är följande påstående fel eller rätt? Att köpa aktier i ett enskilt företag är generellt sett mer säkert än att köpa aktier i en aktiefond.	Sant; Falskt ; Vet ej; Vill ej svara
Antag att du har ett lån på 10 000 kronor och att räntan är 20 procent per år. Om du inte betalar ränta eller amorterar något på lånet, hur många år tror du det skulle ta för lånet att bli dubbelt så stort?	Mindre än 2 år; Åtminstone 2 år, men mindre än 5 år ; Åtminstone 5 år, men mindre än 10 år; Åtminstone 10 år; Vet ej
Hur skulle du bedöma din egen kunskapsnivå om privatekonomi?	Skala 1=mycket låg och 5=mycket hög
Jag är bra på matte	Skala 0=”Beskriver mig inte alls” till 10=”Beskriver mig perfekt”.
Brukar du läsa det orange kuvertet som Pensionsmyndigheten skickar ut varje år?	Ja, ganska noggrant; Ja, jag brukar titta igenom det lite snabbt; Nej

Anm.: Rätt svar angett i fet text.

Källa: Egen enkätundersökning.

Metodbeskrivning

Ojusterad och justerad könsskillnad

En viktig metodfråga för rapportens analys av könsskillnader är hur skillnaderna mellan män och kvinnor mäts och då om skillnaderna är *ojusterade* eller *justerade* för att individerna kan ha olika bakgrunds-egenskaper. Med den första, *en ojusterad könsskillnad*, menar vi en skillnad som baseras på genomsnittsvärdet på utfallet, det är alltså den ”råa” skillnaden. Den andra, *en justerad könsskillnad*, baseras i stället på att vi har använt en statistisk metod genom vilken vi kan ta hänsyn till – det vill säga justera för – att män och kvinnor kan ha olika individuella egenskaper som vi tänker oss kan påverka att det finns en skillnad mellan könen. Med hjälp av regressionsanalys kan vi ta hänsyn till sådana skillnader i bakgrundsfaktorer och därför justera skillnaden mellan könen för dessa bakgrundsfaktorer.

Det är alltså viktigt att justera för att män och kvinnor kan ha olika bakgrundsegenskaper, som i sin tur kan förklara varför de kan olika mycket om pensionsuppbyggnad, eller har olika attityd till pensioner. Annars kan vi felaktigt tillägna en skillnad i ett utfall till att det beror på kön när det egentligen beror på att kvinnor och män till exempel har olika inkomster och yrken.

- De variabler som vi använder för att justera skillnaden mellan könen i våra kunskapsmått är:
- demografiska egenskaper: åldersgrupp (30–40 år, 41–50 år, 51–60 år), antal barn, civilstånd (gift eller sambo, singel, änka eller frånskild)
- arbetslivsrelaterade egenskaper: att ha arbete (arbete, arbetslös, egen företagare), utbildning
- disponibel inkomst
- pensionskapital relativt jämnåriga
- ekonomiska kunskaper.

I IFAU-Rapport 2020:23, som baseras på samma material som i denna rapport, visar vi att pensionskunskaperna är statistiskt signifikant lägre bland yngre, lågutbildade, låginkomsttagare och kvinnor. Studien visar att det finns en tydlig åldergradient för

pensionskunskaper, där äldre vet mer i varje åldersgrupp. Det finns även en viss utbildningsgradient, där de med högre utbildning vet mer än de med lägre utbildningsnivåer. Vidare finns det ett starkt samband mellan kunskap och om en person har tjänat mer pensionskapital (baserat på inkomstpensionen) relativt andra i sin åldersgrupp.

Det är alltså viktigt att justera för dessa egenskaper när vi ska studera könsskillnader i pensionskunskaper. Tabell B.1.5 visar också att det finns skillnader mellan könen i genomsnittsvärdena för de variabler som vi justerar för i analysen.

Det som framför allt skiljer sig åt mellan män och kvinnor är arbetslivsrelaterade egenskaper. Kvinnor har lägre årsarbetsinkomst än män (kvinnor har 345 000 kronor i årsarbetsinkomst under 2016 jämfört med 455 000 kronor för män), samt lägre disponibel inkomst (arbetsinkomster plus eventuella transfereringar och bidrag). Kvinnor har runt 310 000 kronor per år jämfört med 410 000 kronor för män. Men kvinnor har oftare högre utbildning än vad män har. I övrigt finns vissa skillnader i ålder mellan könen. Något färre kvinnor i åldern 41–50 år har svarat på enkäten än män i denna grupp. En större grupp av männen är ensamstående eller egenföretagare än bland kvinnor.

Därutöver har kvinnor även lägre ackumulerat inkomstrelaterat pensionskapital än män (kvinnor har 1 400 000 kronor i inkomstpensionskapital jämfört med 1 650 000 miljoner kronor för män). Detsamma gäller för premiepensionen (250 000 kronor för kvinnor och 300 000 kronor för män). Däremot finns det ingen skillnad mellan könen i disponibel hushållsinkomst (baserat på hälften av summan av ett pars disponibla inkomster eller den disponibla inkomsten för övriga civilstånd).

Tabell B.1.5 Medelvärden och standardavvikelser i bakgrundsegenskaper uppdelat på män (n=966) och kvinnor (n=1 077)

	<i>Män</i>		<i>Kvinnor</i>	
	Medelvärde	Std	Medel- värde	Std
Ålder				
Ålder 31–40	0,193	0,395	0,215	0,411
Ålder 41–50	0,241**	0,428	0,200	0,400
Ålder 51–60	0,566	0,496	0,585	0,493
Civilstånd				
Gift/sambo	0,525	0,500	0,540	0,499
Ensamstående	0,352*	0,478	0,316	0,465
Skild	0,119	0,324	0,136	0,343
Änka/Änkling	0,00414*	0,0642	0,00885	0,0937
Antal barn i hushållet	0,937	1,049	0,959	1,007
Inkomster				
Arbetsinkomst	457,420***	257,973	344,514	199,716
Disponibel inkomst	409,848***	753,215	308,232	249,674
Disponibel familjeinkomst	620,262	799,886	615,259	503,092
Marknadsvärde/bostad	2,486, 000	4,139,000	2,416, 000	2,832,000
Arbetsstatus				
Har arbete	0,857	0,350	0,875	0,331
Egenföretagare	0,090***	0,286	0,046	0,210
Arbetslös	0,051	0,220	0,054	0,226
Ingen anställning	0,053	0,224	0,079	0,269
Högsta utbildning				
Grundskola	0,0590*	0,236	0,0413	0,199
Gymnasium	0,433***	0,496	0,360	0,480

	<i>Män</i>		<i>Kvinnor</i>	
Universitetsutbildning <=3år	0,192	0,394	0,180	0,384
Universitetsutbildning +3år	0,317***	0,465	0,419	0,494
Pensionsuppgifter				
Inkomstpensionskapital	1,645,227***	760,020	1,408,176	670,352
Premiepensionskapital	295,372***	127,086	243,265	115,602
Relativt pensionskapital	0,252***	0,462	0,0168	0,400

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Redovisning av regressionsmodeller

Vi illustrerar resultaten från våra regressionsmodeller med hjälp av figurer i rapporten och i tabeller i Bilaga 2. I figurerna (och i tabellerna) visas vårt huvudestimat, koefficienten för variabeln för kön (i regressionsmodellen använd som en kategorisk variabel där 1 indikerar kvinna i modellen och 0 indikerar man baserat på registerdata. Estimatet illustreras i figuren som en romb i ett diagram med en skala mellan 0 och -0,10. Runt estimatet markerar vi även konfidensintervallet (på 95 procentsnivå) med hjälp av ett streck. Varje nytt estimat från en regressionsmodell illustreras med en ny romb och streck och varje ny modell visas under varandra i figuren. Varje romb och streck representerar alltså nya modeller där vi har justerat för olika bakgrundsegenskaper.

Om strecket runt romben går över nollstrecket i figuren finns det ingen statistiskt säkerställd skillnad mellan kvinnor och män i det utfall som studeras. Men om strecket ligger utanför nollstrecket finns det en skillnad mellan könen som är statistiskt signifikant på 95-procentsnivån. Dessutom visar romben med tillhörande streck att ju längre till vänster det ligger desto större är storleken på skillnaden mellan könen.

I tabellerna i Bilaga 2 redovisar vi utöver estimatets storlek även robusta standardfel och antalet observationer som regressionsmodellen har använt. Slutligen redovisar vi även "r-squared" som är ett mått på hur mycket av variansen i den beroende variabeln

förklaras av de olika kontrollerna i modellerna. Detta ger läsaren en möjlighet att bedöma om de variabler som tas med i modellerna bidrar till att förklara något av det samband som vi skattar. Men den är inget mått på hur viktig variabeln är för att förklara skillnaden mellan könen.

Oaxaca-Blinder-dekomponering

Oaxaca-Blinder-dekomponering är en metod som används för att studera vad könsskillnader i huvudsak beror på. Med denna metod kan vi beräkna hur stor del av skillnaden i ett utfall mellan män och kvinnor som kan förklaras av (men ger inte orsakssamband)

- att de som jämförs har olika bakgrundsegenskaper (utifrån de egenskaper vi kontrollerar för)
- hur stor del av skillnaden som beror på att de olika bakgrundsfaktorerna har olika påverkan på utfallet för män och kvinnor.

Bilaga 2: Tabeller

Tabell B.2.1. Könsskillnader i pensionskunskaper baserat på varje fråga

	<i>Män</i>	<i>Kvinnor</i>
När tror du tidigast man kan ta ut allmän pension?		
59	4 %	2 %
61	52 %	48 %
63	19 %	24 %
65	18 %	17 %
Vet	7 %	9 %
Under hur långt tid tror du ...allmänna pensionen betalas ut?		
Den betalas alltid ut så länge personen lever	79 %	74 %
Hela eller delar av den kan tas ut	12 %	13 %
Vet ej	9 %	13 %
Hur många procent av lönen går till allmän pension?		
0–5 %	24 %	24 %
6–10 %	25 %	22 %
11–15 %	11 %	6 %
16–20 %	13 %	11 %
Mer	3 %	2 %
Vet ej	24 %	36 %
Vid vilken inkomst tror du en högre inkomst inte leder till högre pension?		
Cirka 20 000 per månad	3 %	2 %
Cirka 30 000 per månad	14 %	8 %
Cirka 40 000 per månad	30 %	23 %
Cirka 50 000 per månad	13 %	16 %

Bilaga 2: Tabeller

	<i>Män</i>	<i>Kvinnor</i>
Cirka 150 000 per månad	4 %	4 %
Det finns ingen sådan begränsning	11 %	10 %
Vet ej	25 %	37 %
Tror du att man kan fortsätta arbeta samtidigt som man erhåller allmän pension?		
Ja,	72 %	71 %
Nej	16 %	14 %
Vet ej	12 %	15 %
Tror du man kan välja hur avsättningar till allmänna pensionen förvaltas?		
Ja, för ink och ppm	18 %	19 %
Ja, men bara för ink	2 %	3 %
Ja, men bara för ppm	49 %	44 %
Nej	15 %	9 %
Vet ej	16 %	25 %
När tror du allmänna pensionen betalas ut?		
Om jag inte ansökt om	35 %	31 %
Jag måste själv ansöka	52 %	54 %
Vet ej	13 %	15 %
Hur mycket tror du en pensionär får i allmän pension i genomsnitt per månad?		
Cirka 9 000 kronor	21 %	28 %
Cirka 13 000 kronor	53 %	49 %
Cirka 17 000 kronor	17 %	14 %
Cirka 21 000 kronor	2 %	1 %
Vet ej	8 %	9 %
Vilken tror du är den lägsta pensionen före skatt en person som varit bosatt i Sverige får?		
Cirka 5 000 per månad	20 %	22 %
Cirka 7 000 per månad	37 %	37 %
Cirka 9 000 per månad	22 %	20 %
Cirka 11 000 per månad	8 %	6 %
Vet ej	12 %	13 %
När tror du att tjänstepensionen betalas ut?		

	<i>Män</i>	<i>Kvinnor</i>
I de flesta tjänstepensioner ...behöver ansöka	28 %	26 %
I de flesta tjänstepensioner... 65 års ålder	55 %	56 %
Vet ej	16 %	17 %
Under hur många år tror du att tjänstepensionen betalas ut?		
Den betalas alltid ut	18 %	19 %
Hela eller delar kan betalas ut kortare tid	66 %	62 %
Vet ej	15 %	18 %
Hur många procent av lönen tror du avsättningarna till tjänstepensionen motsvarar?		
0–5 %	44 %	39 %
6–10 %	24 %	19 %
11–15 %	6 %	5 %
16–20 %	3 %	2 %
Mer än 20 %	2 %	1 %
Vet ej	23 %	34 %
Vid vilken månadsinkomst tror du att en högre inkomst normalt inte leder till högre pension?		
Cirka 20 000 kronor per månad	2 %	2 %
Cirka 30 000 kronor per månad	5 %	5 %
Cirka 40 000 kronor per månad	13 %	13 %
Cirka 50 000 kronor per månad	12 %	12 %
Cirka 150 000 kronor per månad	6 %	5 %
Det finns ingen sådan gräns	31 %	26 %
Vet ej	31 %	37 %
Går det normalt att välja hur hela eller delar av tjänstepensionen ska placeras		
Ja	66 %	62 %
Nej	12 %	10 %
Vet ej	22 %	28 %
Hur mycket tror du att en pensionär i genomsnitt får i tjänstepension i månaden?		
Cirka 4 000 kronor	47 %	43 %
Cirka 8 000 kronor	24 %	21 %
Cirka 12 000 kronor	7 %	6 %

Bilaga 2: Tabeller

	<i>Män</i>	<i>Kvinnor</i>
Cirka 16 000 kronor	2 %	1 %
Vet ej	19 %	28 %
Kommer du ihåg ungefär hur stort pensionskapital du hade i inkomstpensionen i de....		
Ja, 0–499 000	9 %	9 %
Ja, 500 000–999 999 kronor	5 %	4 %
Ja, 1 milj.–1,5 milj. Kronor	11 %	5 %
Ja, 2 milj. Kronor eller mer	6 %	4 %
Nej	60 %	75 %
Kommer du ihåg ungefär hur stort pensionskapital du hade i premiepensionen i de....		
Ja, 0–99 000 kronor	6 %	6 %
Ja, 100 000–249 999 kronor	11 %	7 %
Ja, 250 000–499 999 kronor	14 %	6 %
Ja, 500 000 kronor eller mer	3 %	1 %
Nej	65 %	80 %

Anm.: Rätt svar är angett i fet text.

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Tabell B.2.2. Den justerade skillnaden mellan könen i pensionskunskaper (andel rätt av 19 frågor) när vi justerat för olika socioekonomiska egenskaper

<i>Pensions-kunskapsindex</i>	<i>Modell 1</i>	<i>Modell 2</i>	<i>Modell 3</i>	<i>Modell 4</i>
Kvinna	-0,040*** (0,009)	-0,038*** (0,009)	-0,043*** (0,009)	-0,041*** (0,009)
Konstant	0,397*** (0,007)	0,431*** (0,010)	0,466*** (0,018)	0,469*** (0,016)
Observationer	1 983	1 983	1 983	1 983
R-squared	0,014	0,028	0,083	0,106
Justerat för:				
Ålder, Civilstånd, Barn	NEJ	JA	JA	JA
Utbildning, Inkomst	NEJ	NEJ	JA	JA
Har arbete eller ej	NEJ	NEJ	NEJ	JA

Anm.: *** $p < 0,001$ ** $p < 0,01$ * $p < 0,05$. Robusta standardfel i parenteser.

Pensionskunskapsindex är andelen rätt svar (0–1) av våra 19 enkätfrågor om pensionssystemet. NEJ och JA anger om vi i modellen inte har eller har justerat för de olika socioekonomiska variablerna. I kolumn 1 ges först den ojusterade skillnaden mellan könen i det mått på pensionskunskap som studeras. Varje ny kolumn därefter lägger till fler justerande egenskaper där vi indikerar de nytillkomna egenskaperna i modellen med ett JA eller NEJ i tabellen. För att förenkla och förtydliga resultatet om en justerad könsskillnad redovisar tabellen bara resultatet för hur skillnaden mellan könen, indikerat som "Kvinna" (koefficienten för kvinna i regressionsmodellen), varierar beroende på val av egenskaper som vi har justerat för.

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Tabell B.2.3. Den justerade skillnaden mellan könen när det gäller kunskaper om pensionen, indelat i olika delindex av enkätens 19 frågor (andel rätt i varje delindex) när vi justerat för olika socioekonomiska egenskaper

	<i>Pensions- kunskapsindex</i>	<i>Allmän pension</i>	<i>Tjänstepension</i>	<i>Uppbyggnad</i>	<i>Utbetalning</i>	<i>Eget kapital</i>
Kvinna	-0,041*** (0,009)	-0,030** (0,011)	-0,042** (0,013)	-0,039*** (0,010)	-0,031* (0,012)	-0,077*** (0,015)
Konstant	0,469*** (0,016)	0,491*** (0,019)	0,479*** (0,021)	0,350*** (0,019)	0,593*** (0,020)	0,374*** (0,023)
Observationer	1 983	1 983	1 983	1 983	1 983	1 983
R-squared	0,106	0,079	0,093	0,109	0,077	0,040
Justerat för:						
Socioekonomi	JA	JA	JA	JA	JA	JA

Anm.: *** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05; Robusta standardfel i parenteser. Pensionskunskapsindex är andelen rätt svar (0–1) av våra 19 enkätfrågor om pensionssystemet. JA anger att vi i modellen har justerat för socioekonomiska variabler (ålder, inkomst, utbildning, civilstånd, har arbete, antal barn). I kolumn 1 ges den justerade skillnaden mellan könen i hela pensionskunskapsindexet. Kolumn 2–6 redovisar de olika delindexen för kunskaper om specifika delar av pensionssystemet. För att förenkla och förtydliga resultatet om en justerad könsskillnad redovisar tabellen bara resultatet för hur skillnaden mellan könen, indikerat som "Kvinna" (koefficienten för kvinna i regressionsmodellen), varierar beroende på val av modell.

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Tabell B.2.4 Den justerade skillnaden mellan könen när det gäller kunskaper om pensionen, indelat i olika delindex av enkätens 19 frågor (andel rätt i varje delindex) när vi justerat för socioekonomiska faktorer och relativt pensionskapital

	<i>Pensions-kunskapsindex</i>	<i>Allmän pension</i>	<i>Tjänstepension</i>	<i>Uppbyggnad</i>	<i>Utbetalning</i>	<i>Eget kapital</i>
Kvinna	-0,025** (0,172)	-0,013 (0,011)	-0,020 (0,013)	-0,021* (0,010)	-0,012 (0,012)	-0,074*** (0,015)
Konstant	0,453*** (0,014)	0,475*** (0,017)	0,458*** (0,019)	0,333*** (0,016)	0,575*** (0,018)	0,371*** (0,024)
Observationer	1 983	1 983	1 983	1 983	1 983	1 983
R-squared	0,162	0,124	0,145	0,163	0,124	0,041
Justerat för:						
Socioekonomi	JA	JA	JA	JA	JA	JA
Pensionskapital	JA	JA	JA	JA	JA	JA

Anm.: *** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05. Robusta standardfel i parenteser. Pensionskunskapsindex är andelen rätt svar (0–1) av våra 19 enkätfrågor om pensionssystemet. JA anger att vi i modellen har justerat för socioekonomiska variabler (ålder, inkomst, utbildning, civilstånd, har arbete, antal barn) och för pensionskapital (ett mått på hur högt personens pensionskapital är i jämförelse med jämnåriga). I kolumn 1 ges den justerade skillnaden mellan könen i hela pensionskunskapsindexet. Kolumn 2–6 redovisar de olika delindexen för kunskaper om specifika delar av pensionssystemet. För att förenkla och förtydliga resultatet om en justerad könsskillnad redovisar tabellen bara resultatet för hur skillnaden mellan könen, indikerat som "Kvinna" (koefficienten för kvinna i regressionsmodellen), varierar beroende på val av modell.

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Tabell B.2.5 Den justerade skillnaden mellan könen när det gäller kunskaper om pensionssystemet (andel rätt av 19 frågor) när vi justerat för socioekonomiska faktorer och olika mått på ekonomiska kunskaper

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6
Kvinna	-0,039*** (0,010)	-0,040*** (0,009)	-0,015* (0,009)	-0,026** (0,009)	-0,020* (0,009)	-0,033*** (0,009)
Konstant	0,403*** (0,007)	0,472*** (0,016)	0,283*** (0,021)	0,391*** (0,020)	0,274*** (0,024)	0,445*** (0,016)
Observationer	1 917	1 917	1 917	1 917	1 917	1 917
R-squared	0,013	0,099	0,213	0,126	0,194	0,153
Socioekonomi	NEJ	JA	JA	JA	JA	JA
Finansiella kunskaper	NEJ	NEJ	JA	NEJ	NEJ	NEJ
Bra på matte	NEJ	NEJ	NEJ	JA	NEJ	NEJ
Kan privatekonomi	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	JA	NEJ
Har läst orange kuvertet mer noggrant	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	JA

Ann.: *** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05. Robusta standardfel i parenteser. Pensionskunskapsindex är andelen rätt svar (0–1) av våra 19 enkätfrågor om pensionssystemet. NEJ och JA anger om vi i modellen inte har eller har justerat för de olika socioekonomiska variablerna och vilket av de olika måtten på ekonomiska kunskaper vi har justerat för. Varje kolumn lägger till olika justerande egenskaper där vi indikerar de nytillkomna egenskaperna i modellen med ett JA eller NEJ i tabellen. För att förenkla och förtydliga resultatet om en justerad könsskillnad redovisar tabellen bara resultatet för hur skillnaden mellan könen, indikerat som ”Kvinna” (koefficienten för kvinna i regressionsmodellen), varierar beroende på val av egenskaper som vi har justerat för. Notera att vi använder oss av ett mindre urval för vår analys av de ekonomiska kunskaperna i jämförelse med övriga kapitel. Det beror på att färre svarade på frågan om de var ”bra på matte” eller ej. Vi använder oss genomgående av det urvalet för alla analyser av ekonomiska kunskaper.

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Tabell B.2.6 Den justerade skillnaden mellan könen när det gäller kunskaper om pensionen, indelat i olika delindex av enkätens 19 frågor (andel rätt i varje delindex) när vi justerat för socioekonomiska faktorer och finansiell förmåga (Big-3-frågemåttet)

	<i>Pensions- kunskapsindex</i>	<i>Allmän pension</i>	<i>Tjänstepension</i>	<i>Uppbyggnad</i>	<i>Utbetalning</i>	<i>Eget kapital</i>
Kvinna	-0,015 (0,009)	-0,004 (0,011)	-0,011 (0,013)	-0,014 (0,010)	-0,001 (0,012)	-0,057*** (0,016)
Konstant	0,282*** (0,021)	0,320*** (0,024)	0,241*** (0,029)	0,157*** (0,024)	0,394*** (0,027)	0,244*** (0,035)
Observationer	1 917	1 917	1 917	1 917	1 917	1 917
R-squared	0,213	0,145	0,189	0,157	0,157	0,056
Socioekonomi	NEJ	JA	JA	JA	JA	JA
Finansiell förmåga (Big-3)	JA	JA	JA	JA	JA	JA

Anm.: *** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05. Robusta standardfel i parenteser. Pensionskunskapsindex är andelen rätt svar (0–1) av våra 19 enkätfrågor om pensionssystemet. NEJ och JA anger om vi i modellen inte har eller har justerat för de socioekonomiska variablerna och finansiell förmåga. I kolumn 1 ges den justerade skillnaden mellan könen i hela pensionskunskapsindexet. Kolumn 2–6 redovisar de olika delindexen för kunskaper om specifika delar av pensions-systemet. För att förnkla och förtydliga resultatet om en justerad könsskillnad redovisar tabellen bara resultatet för hur skillnaden mellan könen, indikerat som "Kvinna" (koefficienten för kvinna i regressionsmodellen), varierar beroende på val av egenskaper som vi har justerat för. Notera att vi använder oss av ett mindre urval för vår analys av de ekonomiska kunskaperna i jämförelse med övriga kapitel. Det beror på att färre svarade på frågan om de var "bra på matte" eller ej. Vi använder oss genomgående av det urvalet för alla analyser av ekonomiska kunskaper.

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

Tabell B.2.7 Den justerade skillnaden mellan könen i pensionskunskaper (andel rätt av 19 frågor) när vi justerat för socioekonomiska egenskaper och hur man svarat på de fyra frågorna om finansiella kunskaper (se faktaruta)

<i>Pensionskunskapsindex</i>	<i>Modell 1</i>	<i>Modell 2</i>	<i>Modell 3</i>	<i>Modell 4</i>	<i>Modell 5</i>	<i>Modell 6</i>
Kvinna	-0,040*** (0,009)	-0,034*** (0,009)	-0,021* (0,009)	-0,023** (0,009)	-0,024** (0,009)	-0,012 (0,009)
Konstant	0,472*** (0,016)	0,451*** (0,024)	0,396*** (0,024)	0,367*** (0,017)	0,452*** (0,017)	0,348*** (0,027)
Observationer	1 917	1 917	1 917	1 917	1 917	1 917
R-squared	0,099	0,138	0,158	0,200	0,165	0,237
Socioekonomi	JA	JA	JA	JA	JA	JA
F1: Lätt ränta-på-ränta	NEJ	JA	NEJ	NEJ	NEJ	JA
F2: Inflation	NEJ	NEJ	JA	NEJ	NEJ	JA
F3: Diversifiering	NEJ	NEJ	NEJ	JA	NEJ	JA
F4: Svår ränta-på-ränta	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	JA	JA

Anm.: *** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05. Robusta standardfel i parenteser. Pensionskunskapsindex är andelen rätt svar (0–1) av våra 19 enkätfrågor om pensionssystemet. NEJ och JA anger om vi i modellen inte har eller har justerat för de olika socioekonomiska variablerna och vilken av de olika frågorna om finansiella kunskaper vi har justerat för. Varje kolumn lägger till olika justerande egenskaper där vi indikerar de nytillkomna egenskaperna i modellen med ett JA eller NEJ i tabellen. För att förenkla och förtydliga resultatet om en justerad könsskillnad redovisar tabellen bara resultatet för hur skillnaden mellan könen, indikerat som "Kvinna" (koefficienten för kvinna i regressionsmodellen), varierar beroende på val av egenskaper som vi har justerat för. Notera att vi använder oss av ett mindre urval för vår analys av de ekonomiska kunskaperna i jämförelse med övriga kapitel. Det beror på att färre svarade på frågan om de var "bra på matte" eller ej. Vi använder oss genomgående av det urvalet för alla analyser av ekonomiska kunskaper.

Källa: Egen enkätundersökning och registerdata från Statistikmyndigheten SCB.

